

KIADJA A DÁVID FERENCZ EGYLET.

SZERKESZTI: BOROS GYÖRGY.

Az Unitárius Közlöny előfizetési ára 2 korona 40 fillér (1 frt 20 kr.) Egyes szám ára : 24 fillér (12 kr.) A Dávid Ferencz Egylet rendes tagjai, 5 évi kötelezettséggel, egy évre csak 2 koronát fizetnek. Minden pénz Gálfi Lőrincz egyll. pénztárnokhoz küldendő Kolozsvárra (Kornis-utca 4. sz.)

November.

Itt van a halottak napja. A keresztény világnak egy nagy sokasága megindult mint hajdan a középkor vándorai: keresik a szent sirt. Ugy látszik mintha ezen a pár napon mindenki másnak élne. Ugy látszik mintha az emberek most nemis annyira maguk kormányoznák magukat hanem egy láthatlan s mégis jelen levő hatalom irányítná lépteiket.

Mindenki a temető felé siet. Mindenki koszorukat viszen. Mindenki bánatos, bús. Ez az emlékezés napja. Ez az a nap a mely gondolatainkat a földi létezésről, a mely oly bizonytalan és annyi gyarlósággal körül vett, arra irányítja, a melynek kezdete fájdalom, folytatása boldogság.

Ki ne vágynék oda a hol a boldogság állandó és zavartalan, egy olyan életből a melynek egy szempillantása is sokszor van szenvedéssel terhelve? Mennyivel vonzóbb a sir most midőn nem a kiszenvedett földi maradványokat helyezük belé, hanem a megdicsőült égi létezést látjuk körülte!

A mi emlékezetünk házában is sok elhunyt nagy szellem megjelenik és nemes vágyunk készitet hogy nézzük őket és ke-

ressük az útat a melyen összehozhatjuk a mi sivár jelenünket az ök dicsőült multjokkal.

Először is a mi szellemi ősatyánk, az unitárius család feje Dávid Ferencz nagy szelleme veszi körül. Az ő lelki birodalmában megvívott nehéz csaták fegyverei pihennek szétszórtan. Egyiken a győzelem jelvényei, másikon a lelkesítő jelszó: mind halálíg! Mellette közetlen közelben tanítványa, hive Enyedi György az ifju óriás, ki nehéz bárdjának egyetlen ütésével ugy megrendítette Roma kapuit hogy annak minden hivei száz évig visszhangozták rá a vészjajt. Amott a romok között, emelkedik föl miként egy görög hős, a tudomány fegyvereivel vértezett, Szentábrahámi és lelket lehel a csüggedők tetemeibe.

Éppen midőn a mult száz év hanyatlani készült, midőn az inség szárnyát szegte volt minden élő lénynek, akkor rendelte vagyonának javát a muzáknak és pásztoriaknak: Suki László. Az ő nyomában haladt, a mindig növekedő sokaság le a mai napig. Versenyeztek a jóttevésben, a tudomány terjesztésében Bölöni Farkas, Augustinovich, Gedő, Mikó, Nagy Elek, Kriza, Konez, Dersi, Berde, Orbán, Simén, Kovács D., Kovácsi, Brassai, Jakab E. és még annyian. Ezek a szentek mind kérnek tőlünk egy pár emlék gondolatot ezekben a napokban.

Jöjjetek hű utódok menjünk ki sirjokhoz azon a nagy napon *nov. 15-én* midőn amaz első megszűnt szenvedni. Emlékezzünk reájok, hogy ne feledkezzünk el magunkról, jobb részünkről, melynek örök életet akarunk biztosítani. A ki élni akar keresse a sirok között az életet! Emlékezzünk.

Boros György.

Dr. Brassai Sámuel emlékezete a Dávid Ferencz egyletben.

Az az egyleti év, a melyet most bezárni készülünk, nem fog bevegyülni az előtte elmúltak tömegébe, nem fog össze-
simulni azokkal, mivel éppen középpontján egy nagy, egy el
nem enyésző sirhant, azt nem fogja megengedni. É sirhanton
egy gyászkoszorun két név találkozott össze: Dávid Ferencz,
Brassai Sámuel. Milyen találkozás, ha a két név alatt rejlő két
nagy szellemet látjuk! Háromszáz hosszú év borongott köztük

eddig, de ezentul rájok nézve megszűnt az idő, meg a tér korlátja, mert minkettőljük belépett egy olyan világba, a szellem világába, a melyben nincsenek napok, nincsenek évek, mert ott egy az élet és az örökkévalóság.

1897. június 24-én 7 órakor, midőn az égen bolygani látszó nap reggeli üdvözlötet mondott, ugyanakkor vett búcsut ettől a nehézkes, néma földcsilagtól az a nagy és nemes lélek, a kit Brassai Sámuelnek ismertünk.

Csaknem százévvvel megáldott élete olyan volt kicsiny környezetének, a magyar hazának, a tudomány világának, mint a szomjas földnek az áldó nyári eső. Sokan csak a sűrű cseppekben megtört szellemsugarak szivárványát látták és mégis tisztelték, bámulták, mert érezték, hogy jótékony és hasznos munkát mivelt ott, a hol járt.

Ezelőtt 13 évvel, midőn a jóra és nemesre törekvők kis serege tömörült és fölvette a szabad gondolkozás nagy apostola, Dávid Ferencz nevét, a világhírű tudós dr Brassai Sámuel átadta neki a magáét, de nemcsak, hanem lelkét is, hogy biztossítsa a nagy apostol nevének a megérdemelt tisztességet, nekünk mostani és jövőbeli nemzedékeknek saját személyében fölállítson egy olyan példát, a melyet mindig a biztos siker reményében követhetünk.

Miután boldogult elnökünk egész életének ismertetése oly nehéz feladat és nemis tartozik ide, tekintsünk végig annak azon részén, a melyet egyletünk körében nekünk megmutatott.

1884. őszén egy néhány komoly férfi között a tisztesség helyén ott ült Brassai Sámuel és együtt töprenkedett velők a felett, hogy miként lenne helyesebb a D. F. E. alapszabályai megalkotása. Megalakultak és 1885. őszén ő vállalkozott azok megvalósítására. Mit tett Brassai a Dávid Ferencz Egyletért? Egy részét meg sem lehet mondani, mert csak a választmány tagjai tudtak róla. Egy része itt áll előttünk. Lássuk azt.

1886-ban vállalkozott felolvasás tartására és ezen munkája „A jövő vallása“ csak egymagában is elég lett volna tőle, mivel ezzel egyleti felolvasásaink tekintélyét megalapította. Ennek folytatása egy hasonló becsű 1887-ben „Vallás és Hit“. Még ugyanazon év őszén tovább folytatja elmélkedését „Melyik az igazi tudomány?“ cz. egymásután két értekezésben. Így hát három év alatt egy kis könyvet irt nekünk a gondolat és tudás legfőbb tételeiről.

A következő évben (1889) a Budhismus érdekes tanait mutatja be, 1890-ben a „Fegyelemről“ mondja el oktató, bölcs gondolatait egy francia püspöknek; „A lélek létezéséről“ tartott

felolvasása (1893-ban) talán legérdekesebb mindannyi között; „Alkudozó theologia“ cz. alatt egy theologiai tudományos értekezést olvasott föl 1895-ben, 1896-ban „Egyetmást a hazugságról“. Ez volt a tizedik és utolsó, mert 1896. őszén beteges lett s a következő télen már elmaradt felolvasása. Reméli választmányunk, hogy a Dávid Ferencz Egylet módját fogja találni ezen nagybecsü művei kiadásának és terjesztésének. Ez méltó emlék lesz a munkás férfi nagy szelleméhez.

Egyletünk lapjának, az „Unitárius Közlöny“-nek állandó dolgozó társa és később társszerkesztője volt. A legelső számot disziti az a fontos közleménye: „Egy falusi papról“, melyet saját gyermekkori életéről és tanulásáról irt.

Ezekkel a gondolkozóknak állott szolgálatában s a gondolatokat és fogalmakat tisztázta, de itt nem állott meg. Kilenczven év körüli embernél hihetetlen lelkesedéssel tudott lelkesíteni, midőn a DFE. céljáról volt szó.

1887-ben a közgyűléshez így szól: „Ha az egylet mivoltát tekintjük, azt vesszük észre, hogy bizony kicsiny még. De az nem baj! Ez ne kedvetlenítsen Minden e világon kicsiny és sok mégis nagygyá lesz . . . Kicsiny rendeseu a mag is . . . de belőle csemete, a csemetéből fa, a fából erdő lesz . . ! Bizzunk tehát az egylet magva kelésében és gyarapodásában. A hit üdvezit! . . . De legyünk egyenlő akarattal . . .

1890-ben így kiált föl: Válságos időt érünk! . . . Korunk válsága a vallás és nem vallás, az Istenhit és Istentagadás küzdelmében áll“. . . Korunk jellemvonásai közzé a különféle egyletek dús szaporasága is tartozik és tudjuk, minő hatalmas emeltyüi azok a mivelődés minden ágainak és remélhetjük, hogy a mi szerény társaságunk is segítheti és segíteni fogja a fentebb említett cél elérését. Nem kell elfeledkeznünk arról a biztató szóról, mely így hangzik: „Jól van, jó és hiv szolgám, mivel hogy mindig hiv voltál, többre bizlak ezután.“

Még csak egy-két szavát hallgassuk meg: „Ha az egylet minden tagja lelkére veszi az egylet dolgát s mint az evangéliumi szengény asszony, meghozza annak a maga fillérét, akkor az egylet végezni fogja kötelességét.

„De meg kell jegyezmem, hogyha valaki alapítványát, vagy részvényeit befizeti, még nem teljesítette egyleti kötelességét, hanem szóval és tettel, oktatással és példaadással kell előtte jární azoknak, a kiknek miveltségek, olykor túlmiveltségek, körülményeiket tekintve „ébresztésre van szükségök. Ily értelemben biztat Esaiás: „Ne félj, mert én veled vagyok, mert én, a te Istened megerősitlek téged és megsegitlek téged!“

Ezel végezzük be megemlékezésünket és soha se feledje egyetlen tagja is a Dávid Ferencz Egyletnek azt a szeretetet, a melylyel Brassai Sámuel szeretett Példájából, tetteiből, szavaiból merítsünk erőt és lelkesedést s akkor virágozni fog egyletünk és meg lesz dicsőítve emléke első elnökének, Dr. Brassai Sámuelnek!

Boros György.

A Dávid Ferencz Egylet XII-ik közgyűlése.

Titkári jelentés.

E fájdalmas megemlékezésről, egyletünk ezen sajnó sebetől áttérünk a mindennapi eseményekhez, és kijelentjük, hogy a nagy veszteségtől eltekintve, ez, a Dávid Ferencz Egylet jobb esztendői közé tartozott.

Az egylet fiók-egyletei és az egyes tagok is buzgóságot tanusítottak, ámbár még mindig nagyon sok a tennivaló, a mire vállalkozni és áldozni is kell.

Választmányunk Kolozsvárt a megelőző évekéhez hasonló felolvasásokat rendezett a nagyközönség meleg érdeklődése mellett. Közreműködő részvétellel tisztelt meg tiszt. elnök főt. Ferencz József püspök úr megnyitó szép és lelkes beszédével. Felolvasott Faighné Gyujtó Izabella: Nők a XIX. sz. végén; Nagy Lajos tanár költeményt; Boros Sándor tanár „Ének a közép iskolában.“ A második gyűlésen az elnöki tisztet teljesítette Mélt. Hajós János egyll. alelnök úr, a ki szép és terjedelmes megnyitó beszédet tartott. Felolvasott Éjszaki Károly „Férfiak a XIX. száz végén“; Rédiger Gézától költeményeket olvasott fel a titkár; Grátz Mór ev. lelkész „Luther mint ember“. Iszlai Márton vezetése alatt énekelt a főiskolai ifjusági énekkar.

Szorosabban vett irodalmi téren, Választmányunk több irányban működött:

Pályázatot hirdetett mélt. Hajós János alelnök úr díjára (30 kor.) ily tételre: Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanításánál ugy az iskolában, mint azon czél szempontjából, hogy az éneklés az istentisztelet emelésére minél hathatósabb legyen. A pályázat eredményéről külön előterjesztést teszünk.

Választmányunk kitűzött egy 10 koronás pályadíjat a papnevelő intézet önképző körében. A beérkezett pályamű nem ütötte a mértéket és a pályadíj újból kitűzetett.

Versenyre hívtuk föl a nyári vasárnapi iskolák tanítóit: a lelkész urakat. Kitűztünk egy 15 és egy 10 korona jutalmat azon lelkészeknek és lelkészhelyetteseknek, a kik a nyári va-

sárnapit tanítást a legjobban és legczélszerűbben fogják végezni a f. év nyarán. Feltételül jelöltük, hogy a pályázó mindenik tanítás tárgyát, úgy, a mint az iskolában eltanította, hiven írja le és f. évi október hó 1-ig küldje be az egyleti titkárhoz. A díjak az egylet jelenlegi közgyűlésén lettek volna kiadandók, de csak két lelkész pályázott és ezek sem irták le tanításukat úgy, hogy annak értéke elbíráható lett volna, ezért a pályadíj nem adható ki. A pályadíjakat a jövő évre újból kitűzzük és reméljük, hogy lelkész afiai több figyelemben részesítik.

Irodalmi nemes versenyt hirdettünk a Fiatalság Barátja számára 10—10 korona jutalommal „*elbeszélés ifjak számára*“ és *költemény ifjak számára*. Elbeszélésre nem érkezett pályamű. Költeményre beküldetett öt költemény, melyeket Nagy Lajos tanár és Boros György, a lap szerkesztője megbírálván, jutalomra érdemesnek ítélték az „Emlékezés“ cziműt, dicsérettel emelték ki „A székely kivándorlókhöz“ cziműt. E két költemény jeligés levélkéje fölboutatván, a jutalomra Tarcsafalvi Albert neve került ki, a dicséretre Péterfi Tamás neve. „A hitszabadság évfordulóján“ „Fel magasra“, „A hit iskolája“ cziműek jeligés levélkéi fölboutatlanul megsemmisítettek.

A Fiatalság Barátját a titkár szerkesztésében Választmányunk újból kiadta 2 ív terjedelmű számban. A választmányi tagok és mások is oly szép áldozattal járultak a „perselynek“ ily czélra szánt pénzéhez, hogy Választmányunk a számos képpel diszitett gazdag füzetet egyenként 10 krért, 10 példány megrendelésénél csupán 5—5 krért adta. A lelkész és tanító urak elég buzgósággal tanusítottak a sok elismerésben részesült szám terjesztése körül, s így mintegy 1500 példány szétküldetett. Reméljük, hogy karácsonig még ennyit szét fogunk osztani. Nagyon kérünk minden tagot, tegye magáévá e nagy fontosságú kiadvány ügyét és terjessze buzgalommal.

Az Unitárius Közlöny folytatta pályafutását a régi uton s már-már be is fejezte az első tiz évét, miután a dicsőszenmártoni közgyűlésen 1887-ben határoztuk meg kiadását Választmányunk a lap szerkesztését Dr. Brassai Sámuel társ-szerkesztő elhunytával Boros György titkára bízta.

A lap előfizetői és a tagok száma a f. évben 40-nel szaporodott.

A fejedelem és papja cz. kiadványunkból a f. évben is volt szép forgalom.

Ajándékkul megküldötte Választmányunk Iszlai Márton ének-könyve 11 példányát a szegényebb és távol levő egyházaknak. Könyveket küldöttünk Ravába, Bözöd-Ujfaluba és Csehétfalvára az önképzőköröknek.

Ajándékot a f. évben is szép összegben kaptunk a perselybe. Erről a pénztárnoki jelentésben lesz említés.

Választmányunk szomorú kötelességének ismerte elhunyt elnökünk Dr. Brassai Sámuel haláláról gyászjelentést adni ki. Koporsójára koszorút helyezett s szülőháza ünnepélyén megjelenésre fölkérte és megbizta a titkárt.

Utolsó helyen említjük meg, bár nem utolsó dolog volt Választmányunk nőtagjainak egy női énekkar szervezése körül tanusított buzgósága, minek sikerét a mai napon bemutatott eredmény szépen igazolta. Köszönetünket nyilvánítjuk alelnök Ferencz Józsefné ömélt. és Boros Györgyné önagyágának a szervezés körüli buzgolkodásukért, Iszlai Márton urnak a kar vezetése és betanítása körül tanusított lelkes fáradozásáért. Általában örömmel tapasztaltuk, hogy nőink nemcsak a központban és az Unitárius Közlöny „Nők világában“, hanem a vidéki fiók-egyletekben is kezdenek buzgólni. Fogadják elismerésünket és szíves köszönetünket a munkásságért és a buzgóságért, melyre minket is föllelkesítettek.

A fiók-egyletek működéséről a beérkezett jelentések alapján eléterjesztjük a következőket:

A marosköri fiók-egyletben élénk volt a munkásság most is mint rendesen. Felolvastak: Sárosi József lelkész, Tóth Károly tanító, szavalt Fekete József. Pénzbevétel volt 44 frt 92 kr. Kiadás 42 frt 36 kr. Pénzkészlet 60 frt 9 kr. Elnök Schuller József, alelnök Kelemen Albert, v. tagok Rédigér Géza, Ürmösi Kálmán, Fazakas Lajos, pénztárnok Májay Gábor, titkár Szabó Lajos.

A kereszturköri fiók-egyletben az érdeklődés nagy mértékben fokozódott. A választmány 7 tagról 20-ra növeltetett 10 férfi és 10 nőtaggal. Elnök tisztt. Raffaj Domokos; alelnök Sándor Jánosné és Németh István, vál. tagok: Ugron Zoltánné, Apáthi Gyuláné, Gálffy Kálmánné, Pálffy Mihályné, Kovács Sándorné, Vitális Elekné, Tarcsafalvi Izsákné, Raffaj Irma, Balogh Róza, Kádár Berta, Borbély Sámuel, Barabás Lajos, Kozma Dimén, Pap Mózes, Boér Lajos, Ferenczi Áron, Györfi Ferencz, Kelemen Árpád, Végh Mihály, Crof Lajos. Pénztárnok Gábor Albert, titkár Ürmösi Sándor. Felolvasást tartott: Sándor János igazgató, Raffaj Irma kisasszony. Szavalt Németh István. Irodalmi pályázat hirdettetett neveléstani értekezletre. Bejött 3 mű, a jutalmat nyerte Pap Mózes tanár, dicséretet Ürmösi Sándor lelkész. A pályamű kiadatott.

Az aranyos-tordai f.-egylet nem igen adta jelét tevékenységének. Tartott két választmányi ülést. A választmány névsora a következő: Elnök: Nagyságos Csegezy Mihály kir. tábl. bíró úr.

Alelnök: Özv. Májai Istvánné önnagysága. Tiszteletbeli elnökök: Tisztelendő Csegezy László esperes, Szigethy Sándor ny. polgármester. Titkár: Biró Lajos. Pénztárnok: Dali Ádám. Választmányi tagok: Székely Miklós, Rédiger Béla, Nagy Olivér, Gaál Mór, Csegezy Lajos, Csongvay Béla, Adorján Domokos, Kanyaró Mihály, Varga Dénes, Székely László, Pálfi János, Fodor András, Csegezy Mihályné, özv. Gaál Miklósné, Varga Dénesné, Kimpel Floriánné, Velits Károlyné, Czakó Lászlóné, Veres Ferencz, Fodor Domokos, Barducz László, Pálfi Máté, Csép Mihály, Derzsi Domokos, Komjátszegi Pál, Dénes Mózes, ifj. Csongvai Samu, Gálfi Zsiga, Módi Mihály, Albert János, Halmágyi Károly, Imecs Lajos, Tarcsafalvi Pál, Létay Domokos, Létay Máté, Gaál Lajos, Benczédi Domokos, Józán Miklós, Siménfalvi György, Székely András.

Az udvarhelyköri fiók-egylet 3 gyűlést tartott, mindeniket gazdag tárgysorozattal. Hallgatóság mindig nagy számmal volt. Közreműködtek a gyűléseken és pedig Dávid Ferencz halála évfordulóján: Kovács Imre, Vári Albert, Bedőné Szigethi Ilona, Liptay Matild, Lőrinczy Berta kisasszonyok, Tarcsafalvi Albert. A második gyűlésen Tibáld József, Darkó Sándor, Derzsi József, Sándor Gergelyné működtek, harmadik a Brassai gyászülés volt, melyen közreműködtek: Demeter Dénes, Kisgyörgy Sándor, Derzsi József, Tarcsafalvi Albert és Gál József. A Fiatalság Barátjából a f. e. a maga pénztára terhére 100 pld. rendelt. A munkabizottság is három gyűlést tartott. A könyvtár gyarapodott. Pénzbevétel 142 frt 30 kr. Kiadás 131 frt 84 kr. Pénzvagyon 68 frt 28 kr. Jókai műveiért kifizettek 200 frtot Nagy lendületet köszönnek a vidéken gyűlésezésnek. Elnök Sándor Gergely. Titkár Pál Ferencz. Pénztárnok Kisgyörgy Sándor. Könyvtárnok Egyed Ferencz. Vál. tagok Ajtai János, Gál József, Györfi István, Mátyás János, Pál Ferencz, Tarcsafalvi Albert.

A háromszéki fiók-egylet tartott egy közgyűlést, melyen közreműködtek Simó János, Vaska Béla, Lőfi Áron, Kádár Lajos, József Lajos, Lőrinczi Dénes, Tana János. Bevétel 55 frt 92 kr. Kiadás 30 frt 10 kr. Vagyon 299 frt 40 kr. Hátralék tagdíj 88 frt. Van 87 tagja, azok közül csak kettő nem fizetett még soha.

Felsőfehérvári körben is szorgalmas munka folyt. Gyűléseken közreműködtek: Deák Miklós, Lőrinczi István, Kis Aladár, Ferenczi Lajos. Pénzbevétel volt 20 frt 03 kr.

A küküllői körben tartatott gyűlés, melyen közreműködött: Ütő Lajos. Tiszt elnök Járai Róbert, elnök ifj. Pataki László, alelnök Gvidó Béla, pénztárnok Ütő Lajos, titkár Kis László. Pénzbevétel volt 102 frt 61 kr. Kiadás 82 frt 49 kr. Pénzvagyon 96 frt 33 kr.

A D. F. E. közgyűlés jegyzőkönyve.

A Dávid Ferencz Egylet XII rendes közgyűlése tartott Kolozsvárt 1897. október hó 23-án. Elnök méltóságos Hajós János alelnök úr. Jelen voltak: Ferencz József tisztt. elnök. Ferencz Józsefné alelnök; Boros György titkár, Gálfi Lőrincz pénztárnok, Boros Györgyné, Koronka Antalné, Dr. Nyiredi Gézáné, Patáki Istvánné, Iszlai Márton, Mikó Imre, Gyulai László, Dr. Veress Vilmos választmányi tagok; továbbá a következő egyleti tagok és érdeklődők: Kisgyörgy Sándor, Ajtay János, Ürmösi Kálmán, Hosszu Ferencz, Bartalis József, Veress Béla jh. Czirják Mihály jh., Fazakas László, Vaska Béla, Végh Mihály, Nagy Béla, Gvidó Béla, Simó János, Györfi Ferencz, Kelemen Albert, Kelemen György, Ulár Pál, Gyulai László, Gál Miklós, Csifó Salamon, Dr. Gál Kelemen, Dr. Nagy Károlyné, Mózes Ilona, Mikó Imréné, Zádorné Gyöngyösi M., Dr. Veress Lajosné, Kovács Lenke, Mózes Ilona, Boros Sándorné, Ferencz Zsuzsa, Kádár Berta, Iszlai Márton, Máté Béla, Raffaj Domokos, Szolga Ferencz, Sándor Ákos, Létay Gábor, Létay Lajos, ifj. Biás István, Bodor Antal, Márkos Albert, Major Sándor, Antal Dénes, Pálffy József, Gálfalvi Samu, Péterfi Áron, ifj. Mikó Imre, Barabás István, Gálfi Zsigmond, Régeni Áron, Biró Pál, Várfalvi Nagy Elemér, Zsakó Andor, Kráner Viktor, Raffaj Károly, Kriza János, Mikó Lőrincz, Sárdi Ákos, Költő Gábor, Lőfi Áron, Csép Miklós, Sigmund Gyula, Balázs András. A női énekkar tagjai és még többen.

1. A Dávid Ferencz Egylet „Női énekkara“ Iszlai Márton választmányi tag és énektanár vezetése alatt énekelte „Egyházi ünnepélykor“ két szólamra.

— Az új és váratlan kedves nyitányt lelki élvezettel hallgatta a közgyűlés.

2. Mélt. Hajós János egyl. alelnök ur terjedelmes beszéddel nyitja meg a közgyűlést. Megnyitójának egy részét az egylet elhunyt érdemes elnöke Dr. Brassai Sámuel emlékének szenteli és azon kívül egy pillantást vet az év főbb mozzanataira.

— Az elnöki megnyitó elismerő éljenzéssel fogadtatott.

3. Egyleti titkár Boros György felolvassa „Brassai Sámuel emlékezete a Dávid Ferencz Egyletben.“ (Más helyen közölve.)

— A közgyűlés meghatottan fogadta a nagy férfit emlékének a Dávid Ferencz Egylet iránt az egylet főnállása óta szünetlenül táplált nemes hajlandóságát és jegyzőkönyvébe iktatja elévülhetlen érdemeinek mindig buzdító emlékét.

4. Egyleti titkár javasolja a választmány nevében, hogy Dr. Brassai Sámuelnek az Egyletben tartott fölolvasásainak, el-

női leveleinek egy kötetben kiadására hatalmazza föl és utasítsa a választmányt, hogy ezzel az elhunyt elnöke nagy gondolatai és mély érzelme, melyet a Dávid Ferencz Egylet iránt oly számos ízben megmutatott, egy állandó műben megörökíttessék.

Ezzel kapcsolatban Csifó Salamon indítványozza, hogy a titkárnak most felolvasott visszaemlékezése az emlékkötetben szintén adassék ki.

-- Közgyűlés egyértelmű helyesléssel meghatározza egyleti elnök néhai Dr. Brassai Sámuelnek a Dávid Ferencz Egyletben tartott felolvasásai, levelei, valamint az egyleti titkár visszaemlékezésének kiadását, a végrehajtást a választmányra bízván.

5. A választmány 21. sz. alatt jelenti, hogy Dr. Brassai Sámuelnek a múlt évi közgyűlés utasítása értelmében felajánlotta a kölcsön vett 200 frt visszafizetését, de néhai elnök ur először a kamatot visszaajándékozta s azután, midőn a választmány ezt megköszönte, az egész összeget az egyletnek ajánlékozta.

Ajánlja választmányunk, hogy a közgyűlés mondja ki határozatilag, hogy Dr. Brassai Sámuel ezen áldozatkész nemes-szívűségét azzal hálálja meg, hogy a 200 frt ajándékot „Dr. Brassai Sámuel alapítvány“ czimen fogja kezelteni és jövedelmét minden évben külön számolja el. A jövedelem mindig tétessék az egylet perselyébe és fölhasználásáról a választmány külön intézkedjék, gondoskodván egy alapítvány-könyvről, melybe az alap jövedelméről az elszámolás pontosan bevezetessék és a közgyűlésen bejelentessék.

— Helyesléssel és meghatottan veszi tudomásul a közgyűlés Dr. Brassai Sámuel újabb és utolsó nemes tettét s határozza, hogy a 200 frt mint Dr. Brassai Sámuel-alapítvány kezeltessek.

6. Titkár Boros György [fölolvassa évi jelentését az Egylet és fiók-egylet évi működéséről. (Lásd külön.)

— Elnök indítványára a jelentések tudomásul vétetnek és a közgyűlés a titkárnak elismerést nyilvánít.

7. Pénztárnok Gálfi Lőrincz felolvassa évi jelentését a pénztár állásáról.

A Választmány jelenti, hogy az egyleti pénztár megvizsgálására egy bizottságot kiküldvén, a bizottság a pénztárt rendben találta, arról jelentését megtette.

Ajánlja a választmány, hogy a pénztárnok számadása és jelentése tudomásul vétessék s pénztárnok a számadás további felelőssége alól a fennhagyandók fhagyásával és teljes méltánylattal és köszönettel fölmentessék.

— A közgyűlés a pénztári számadást elfogadja, helyben-

hagyja és Gálfi Lőrincz pénztárnokot, méltányoló elismerésének kifejezése mellett a ff. az 1896/97. egyleti év számadásának terhe alól fölmenti.

8. A választmány 26. sz. alatt megteszi eléterjesztését a Hajós János ömált. 30 korona pályadíjára érkezett művekről, jelentvén, hogy először beérkezett 3 pályamű, melyeket Boér Gergely, Iszlai Márton és a tftkár megbírált* s nem találták megfelelőnek, miért is új pályázat hirdettetett, melyre beérkezett két pályamű. Ezekre nézve a választmány magáévá tette a bíráló bizottság javaslatát és ismét pályázatot hirdet május 1. határidővel ezuttal 45 korona pályadíjra, miután az első díjhoz Hajós János alelnök ur 15 koronát még hozzáadni méltóztatott.

— A választmány előterjesztése tudomásul vétetvén, a pályázat 1898. év május 1-ső napja határidővel kihirdettetik.

9. Előterjesztés tétetik a Brassai Sámuel halálával üreseedésben maradt elnöki szék betöltése iránt.

— Alelnök Ferencz Józsefné indítványára Hajós János alelnök egyhangu lelkesedéssel a D. F. E. elnökének megválasztatik. Hajós János ur szívélyesen megköszöni a kitüntető bizalmat.

10. A Hajós János alelnök helye is megüresedvén, elnöki előterjesztésre általános lelkesedéssel alelnökké választatik Fekete Gábor kir. táblai elnök, egyleti tag.

11. Jelenti a választmány, hogy a három évük kitelt a következő választmányi tagoknak: Koronka Antalné, Pataki Istvánné, Dr. Veress Vilmos.

— Közfelkiáltással ujból választmányi tagokká választatnak.

12. Ajánlja a választmány, hogy a közgyűlés a növekedő munkára való tekintettel a központi választmány tagjait 3 nő és 3 férfi taggal szaporítsa.

— Közfelkiáltással a választmány tagjainak megválasztatnak: Dr. Engel Gáborné, Fangh Erzsébet, Zsakó Istvánné, Árkosi Lajos, Dr. Gál Kelemen, Orbók Mór.

13. A női énekkar énekli két szólamban: „Isten áld meg“ Nagy L.-tól.

— A női énekkarnak, valamint az intézetnek alelnök indítványára a közgyűlés meleg köszönetét nyilváníttja és jövőre is kéri szives közreműködésüket.

14. Györfi Ferencz enlaki lelkész megtartja felolvasását: Szépészeti kívánalmak az egyházban. (Lásd külön.)

— Többek hozzászólása után közgyűlés meleg köszönetét fejezi ki felolvasónak a korszerű és derék felolvasásért s határozza, hogy az kinyomatván a Közlöny mellett és külön fűzetben is küldessék meg.

* A bírálat egész terjedelemben közölve van az U. K. 9-ik számában.
S z e r k.

Pénztárnoki jelentés.

Mélyen tisztelt Közgyűlés!

A lefolyt egyesületi év pénztári forgalmáról van szerencsém magtenni jelentésemet a következőkben:

A. Évi forgalom.

A mult évről áthozatott, mint pénztármaradék	210.62	frt.
Ez évben bevétel	881.80	"
Összes bevétel	1092.42	frt.
Ebből kiadatott ez évben	820.42	frt.
A jövő évre átvitetett, mint pénztármaradék	272.00	"
Összesen	1092.42	frt.

B. Az egyesület vagyona.

Az egyesület jelenlegi vagyona 2300 frt tőkésített alap, 200 frt tőke, mint néhai elnökünk Dr. Brassai Sámuelnek adománya és 272 frt pénztári maradék, vagyis összesen 2772 frt. Ebből elkölthetlen 2500 frt alaptőke, 20 frt alapítói díj és az évi bevétel 5⁰/₁₀₀-je 44.09 frt, összesen 2564.09 frt. Egyesületünk választmánya ajánlja, hogy ez összeghez csatoltassék még 35.91 frt és az elkölthetetlen tőke így 2600 frtban állíttassék meg.

C. Az évi bevétel részletezése

Rendes tagok díjaiból	222.00	frt; a megelőző évben volt 297.—
Előfizetők	144.13	" a " " " " 174.— "
Fiók-egyletektől	140.72	" a " " " " 104.90 "
Nyomtatványokból	65.20	" a " " " " 47.70 "
Kamatokból	191.45	" a " " " " 205.79 "
Ajándékokból	75.80	" a " " " " 59.40 "
Alapítói díjakból	20.00	" a " " " " 30.00 "
Összesen	881.80	frt; a megelőző évben volt 918.79 frt.

Igy tehát feltűnő visszaesés mutatkozik a mult évi eredménnyel szemben a rendes tagok és előfizetők díjainál, míg örvendetes az emelkedés az ajándékokból és fiókegyletekből befolyt jövedelemnél. A kamatoknál mutatkozó 14 frtnyi különbség onnan keletkezett, hogy a mult évi számadásban az alap-tőke egy részének három félévi kamatja van felvéve.

D. A folyó évi kiadás részletezése.

Nyomdai költségek	470.00	frt; a megelőző évben volt 484.50 frt.
Posta és lapkihordás	118.31	" a " " " " 145.50 "
Tiszteletdíjak	136.70	" a " " " " 137.— "
Képekért	16.80	" a " " " " 5.40 "
Kiadói munkákért	14.44	" a " " " " 31.10 "
Jutalmakra	11.00	" a " " " " 12.50 "
Levelezés	14.02	" a " " " " 18.18 "
Különböző czimeken	35.15	" a " " " " 1.25 "
Összesen	820.42	frt; a megelőző évben volt 823.93 frt.

Ezek szerint az évi kiadás kevesebb a mult évinél 3.51 forinttal.

E. A fiók-egyletek.

A fiók-egyletekből ez évben befolyt összesen 140.72 frt, vagyis 35.82 frttal több a megelőző évinél. Ez összegből esik az udvarhelyi f.-egyl. 38.80 frt; a megelőző évben volt 33.60 frt,

a kereszturi	"	38.80	"	a	"	"	"	6.80	"
a háromszéki	"	28.92	"	a	"	"	"	22.60	"
a marosköri	"	21.60	"	a	"	"	"	20.70	"
a küküllői	"	12.60	"	a	"	"	"	4.80	"
az ar.-tordaköri	"	—	"	a	"	"	"	2.40	"
a felsőfehérvári	"	—	"	a	"	"	"	14.00	"
Összesen	.	140.72	frt;	a	megelőző	évben	volt	104.90	"

F. Az egylet követelései.

Ez állandó rovat egyletünk számadásában nemhogy apadt volna ez évvel, hanem még nagyobb arányban mutatkozik. — Ugyanis az egyleti tagoktól és előfizetőktől bevett összeg ez évi számadásunkban csak 506.85 frt, sőt ebből is egy jókora összeg régebbi hátralékok befizetéséből van. Így egyletünk oly helyzetben van, hogy a 800 frtot meghaladó évi kiadást csak az alaptőke szerencsés kamatoztatásával és lelkesebb tagok ajándékaiból tudja fedezni. Az egyleti tagok és előfizetők pontossága által egyletünk csaknem kétszer akkora jövedelem fölött rendelkeznie és munkásságát is ez arányban terjeszthetné ki.

Ezekben voltam szerencsés megtenni évi jelentésemet az egylet pénzügyi állásáról s ezeknek alapján kérem a t. közgyűlést, hogy engem a lefolyt év számadásának terhe alól felmenteni sziveskedjék.

Kolozsvárt, 1897. október hó 19-én.

Gálf Lőrincz
pénztárnok.

Szépészeti kivánalmak az egyházban.

— Irta és a D. F. E. közgyűlésén felolvasta Győrfi Farenz szentmihályi lelkész. —

Senki előtt sem új az a panasz, a mely az egyházi élet élénksége hanyatlása miatt -- mondhatni -- megtöltötte a levegőt. — Ehhez a panaszhoz a legujabb időben hozzá kezdett tapadni az aggodalom, sőt a rettegés az iránt, hogy ez a hanyatlás mindinkább fog fokozódni s mint a természeti nap lenyugvására szürkület, végre est következik, úgy a vallásosság alászállásával az egyházi élet is meghomályosodik, szürkületbe borul, éjszakába vész. — Nem mondom, hogy indoktalan ez az

aggodalom; mert csakugyan vannak jelek, a melyek azt mutatják, hogy a vallásos, az egyházi élet tul van a délponton s a hit sugárai iránt nem eléggé fogékonyak a kedélyek. — Már az egyházpolitikai törvények életbe léptetésével történt némi megcsönkítése a befolyásoknak, kétségtelenül hozzájárul a lejtő készítéséhez, ha csak nem gondoskodunk módok és eszközökről, a melyek ezen a lejtőn a szállást akadályozzák vagy legalább mérsékeljék. — A papság hiszen most is csak tartja a megszo-kott utat; a szószóki buzdításnak minden lehető formáját igénybe veszi s lám még is nyíltan fel kellett vetni a kérdést: *miért vesztett a szószék a maga hatásából?* Mintha csak az lett volna kiáltva e kérdésben: ugyan papság, mit cselekszel, hogy nem tudod a hiveket a templomhoz vonzani; a Sion utait megnepesíteni; a lelkeket eléggé táplálni!? Kezedben van most is az Evangéliom fegyvere: az igének erejével most is lehet hatni és győzni, csak forgasd vitézül a fegyvert s meg ne hamisítsd az ígét! — — Nem csak itt van baj, nem csak ebben a hiány, hanem ott és abban is, hogy evangéliom fegyveréhez tartozó egyéb részek, az igények erejét fokozó mellékes dolgok nem részesülnek elég gondozásban. — Pedig hidjuk meg, az emberiség a polgári mivelődés gyors fejiődésével sem tudja egészen levetközni a gyermekességet s miként a gyermeket az iskolába járásra, a szorgalmas tanulásra nem a tudomány magasztalásával, nem a tökéletesedésre való köteleztetés emlegetésével, hanem ezeknél közönségesebb dolgokkal: játékszerrel, szép ruhával, czukorkákkal kecsegtetjük, szoktatjuk, úgy a hiveknek is kell nyújtani valami olyant, mely a figyelmet könnyebben s közetlenebbül megragadja; mely nem csupán a lelket érinti, hanem az egész emberre legalább némi hatással bír; kell nyújtani valami olyant, ami a vallás, a hit régiójába való emelkedéshez segítségül járul; a mit feszült figyelem nélkül is észre veszen; a mi az emberi kettős alkatrészt kapcsolatának kívánalmaihoz alkalmazható, oda állitható. — — — És ezek az érzékekre is ható *szépészeti dolgok*, melyek a léleknek a kedély útján adnak informatiót; a melyek a léleknek magasabbra jutásához némi támpontul szolgálnak. Már ebben a tekintetben csakugyan vannak *szépészeti kívánalmaink az egyházban*, a melyek reactionárius hangon szólnak oda a megszokott puritánságban szendergéshez.

Ezek a kívánalmak, különösen az *egyház szolgálira*, az *istentisztelet helyére és módjára* vonatkozhatnak.

A mi már az egyházi szolgálakat illeti, nekik a szépészet élő kifejezéseinek kell lenniök; úgy értve ezt, hogy külső megjelenésökben is óvakodni kell mindentől, a mi a szépészettel és a szemlélőre gyakorolható kellemes hatással ellenkezik Elte-

kintve attól, hogy már maga a testalkotás is számításba jöhetne itt, holott erre nézve a teremtő kezének szabad intézkedése felett nem bíraskodhatunk, a *ruházat* az, a mellyel szabadságunk és kötelességünk is van alkalmazkodni a szépeészethez; nem a legujabb divat szerint öltözködve, mert hiszen a divat sokszor tul néz a szépeészet fején, hanem úgy, hogy általa az egyháziasságnak és a komoly nemes izlésnek elég legyen téve. Testhez illő, sötét és tiszta ruha az, a mi az egyház szolgálait, különösen a papot, leginkább megilleti; a minnek a lélekre való jó hatásban is némi része van; legalább annyi bizonyosan van; mint a mennyi a rosz hatásban az elhanyagolt ruházatkodásnak. Nem lehet s nem szabad ezt figyelmen kívül hagyunk sem künn az életben, sem benn a templomban; mert a hallgatók lelke a külső életből nyert hatást magával viszi a templomba is, mint a tanítvány a lecke órára azt a fogalmat, melyet tanáráról az utczán, a szobában, a majálison vagy bárhol alkotott. Ha megtörténik, hogy a papot egy üzletben, egy piacon, egy vásáron bármi egyébnek, csak papnak nem képzelik, bizony ebben nagy része szokott lenni a ruházat milyenségének s ne hidjük, hogy az ilyen tévedéseknek s az ilyen tévedésekhez hozzá járuló magyarázatoknak befolyása ne volna a vallásosság hanyatlására.

Még ennél is fontosabb, hogy hivatali szolgálatban mutasson *illendő külsőt* a pap. Tarka, kirívó színű, a tisztán tartásban elhanyagolt ruházat, — kopott, szakadozott, rövid s még sok mindenféle fogyatkozást mutatható palást oly rosz képet adnának a papról a szószéken, hogy miatta fele hatás már előre el volna veszve — Ha közmondássá vált is: *nem a ruha teszi az embert*, de hajlandó vagyok a lehető legkisebb százalékra szállítani le azoknak számát, a kik megütközés, rosz hatás, éles bírálat nélkül néznék a papnak a szószéken nem papias megjelenését. A mig a külső érzékek a lélek informatióinak csatornái gyanánt szolgálnak, addig bizony az érzékekre ható ilyen külső dolgokról megfeledkezni nem szabad; a megfeledkezéssel kockáztatni a nemesebb érdekeket nagy könnyelműség. A mondotakban nem akarok vádat emelni egyházunk papsága ellen, mintha teljesen elhanyagolná a külsőt; de a vidéki élet néha és néhol mutat olyan jelenségeket, a melyekből nem épen hasznos tanulságok és következtetések származnak Ellenvetést lehet tenni, igaz. Mert hogy a szép érzékből származó nemes izlésnek megfelelő legyen a pap ruházata, ahhoz, épen mint a hadviseléshez, pénz kell. — Sajnos, hogy e tekintetben nagyon alautason állunk s a papság jövedelme sem minőségben, sem mennyiségben nem felel meg a család, az élet az egyház, a tár-

sadalom igényeinek és a papság állásának. Papjainknak természetbeli járulékokból álló csekély jövedelme az időnek és erőnek nagy részét valósággal elrabolja az elhivatástól; mert e jövedelmet forgalmi értékévé kell átváltoztatni, a mi utazással, testi törődéssel s a piacok ismert kedvetlenségeivel jár. De még hagyján, ha ez a hivatali jövedelem az ilyen nyomoruságos intermezzok után legalább annyira elégséges volna, hogy mellette jobbról is, balról is nem kiáltanának a szükségek. De hány papunk van a vidéken olyan, a ki hivatalából megélhet? Egyik kezem uján talán mind elszámálhatnám!! És ebből mi a következés? az, hogy a papság mellékes jövedelmi források után kénytelen nézni. Vagyonos házasság, birtok kezelés, bank és hitelszövetkezeti állások s még üzleti combinatiók is mind ilyen forrásoknak ígérkeznek s a minő mértékben iszik ezekből a forrásokból — mintha csak a Lethe vizéből innék, — azon mértékben feledi állásának nemesebb kötelességeit, vagy ha ambíciója nem engedi feledni, akkor egészségét, életét is áldozatul viheti az egyház oltárára; mert anyagi helyzetének industrius javítása egész napon, egész héten lázas munkára, — hivatali kötelességeinek bétöltése éjszakai virrasztásokra kényszeríti s míg napszámos hallgatója a pászma után megnyugszik a barázdán s vacsorája végeztével egy éji pihenésben nyer új erőt, ő, a pap, lámpa világnál görnyed író asztala mellett. Valóban nem irigylésre méltó állapot az, melyben a két urnak való szolgálat elveszi minden gyönyörűségét az ígának. — Nem csuda, hogy a papi fizetés rendezésének idejét oly mohó vágygyal várjuk s a megváltás korának szeretjük remélni. A papságért ideje tenni és kell tenni; mert a papság helyzetének javítása a vallás-erkölcsi életnek is bizonyos hasznáival jár. — A papban az embert is meg kell látni.

A másik dolog, a hol a szépészeti kívánalmakat ki kell elégíteni: *a templom*.

Alig van olyan ember, olyan család, a ki s a melyik saját hajlékának csinosítására, a szépészeti igényeknek megfelelő bérendezésére még áldozatokkal is kiváló gondot ne fordítana. A lakosztályoknak időről-időre való takarítása, tisztán tartása, — a falaknak, boltíveknek, ablakoknak, padozatnak ékítése nemcsak az egészségi, hanem a szépészeti kérdésekbe is belé szokott vágni s ki ne tudná, hogy mennyivel kellemesebb így csinosított és rendezett terebben való időzés, mint ott, a hol ha épen rendetlenség nincs is, de aesthetika ellenes ridegség még is van. Ha már saját házunkat nemcsak épen nélkülözhetetlen, hanem szép dolgokkal is igyekezünk megtölteni s mindent illő helyén és rendben tartani, valyon az Isten háza nem

méltó-e arra, hogy úgy legyen rendezve, gondozva, ékitve, hogy az emberben már ennél fogva is kellemes érzést keltsen s a léleknek a lelkiek iránt való érdeklődéséhez, ezen érdeklődésnek fokozásához hozzá járuljon?! — Vagy talán a léleknek az ilyenekkel semmi köze; az égnék a földdel semmi összeköttetése s a keresztény akkora resignációval megy ma a templomba, hogy az ilyenek iránt teljesen közönyös maradhat?! E kérdésekre feleljenek azok, a kik voltak a budapesti, kolozsvári, bölöni szép templomban s jelen lehettek egy kicsiny egyház szegényes templomában is. Részemről nem tartozkodom kimondani, hogy az én lelkem Jákób lajtorjáját bizonyosabban feltalálja egy ékes templomban, mint négy rideg fallal kerített pusztaságon, hol semmi szép, semmi figyelem ragadó és gyönyörködtető dolog nincsen s Izrael szent sátorának a jeruzsálemi ragyogó templommal való helyettesítésében nemcsak az Isten és az ő hajléka iránti sreretetet, hanem e szeretettől lángoló léleknek szépre való törekvését is látni vélem. De hát mit tegyünk? Elrontsuk régi egyszerű templomainkat s helyettök műfaragászi, szobrászi remekekben ékes hajlékot emeljük az Urnak?! — — Ha tőlem függne s pénz volna hozzá, én ezt tenném. De így is tul kell tenni magunkat a helyzetet megalkuvás nélkül. Bármelyik templomot lehet szebbé, vonzóbbá tenni, mint a milyenek egyszerűségéhez mi unitáriusok hozzá akarjuk szoktatni magunkat, — csak elől kell kezdeni a dolgot, t. i. a tisztaságon. A templomtakarítás legyen általánosan rendezett s mondhatni szent kötelességszerű dolog; falrepedések, vakolat omladozások, pókháló, por, hamályos és romladozott ablakok, a padok alatt elhullott virágmaradványok s még sok minden, a miket aesthetikailag kifejezni alig lehet, ne türessenek meg a templomban hónapokon, éveken át; mert ha a helybeli megszokná is az ilyen dolgokat, de nem az idegen, a kiben rossz véleményt kelt az ilyen látvány az egyház iránt s a különben vallásos kedély melegségét is lehüti. Ehez nem kell sok áldozat, csak rend és tisztaságszeretet s némi szép érzék, a mivel az ember már saját otthonánál fogva is bírhat.

Ezután következni kell a templomi szerelvények jó karban tartásának és szépítésének. Az Ur asztal, az orgona, a szószék, a korona, a karzat, papi szék s általán a templomi székek jó lehető szépsége, disze, mind hozzájárulnak ahhoz, hogy a kedély kellő melegséget érezzen s ha még hozzá veszem, hogy a már ritkábban, de épen nagyon ünnepélyes alkalmakkor látható Uraszti készletek milyenségéről sem szabad megfeledkezni, azt hiszem, hogy mindent feltártam a külső figyelem előtt, a mire ennek ki kell terjedni. Ki ne adna igazat nekem, ha azt

mondom, hogy ütött-kopott színű s ornamentikájában megrongálódott orgona és korona, szinehagyott, szakadozott takarókkal borított szószék, — egyszerűségben majdnem a legvégső határt mutató Urasztal és templomi székek, — Urasztal takarónak s urvacsorai jegyeket borító kendőknek használt egyszerű pamut abroszok és elpecsétesedett keszkenők, — az Urasztalán születte ódon fapalaczkok, a melyek az ünnepélyesség rovására Csokonait juttatják eszünkbe, ma már ki nem elégíthetik azokat az igényeket, a melyeket a szépérzék támaszt a templomi szerelvényekre nézve. Ki ne adna igazat nem abban, hogy a templomi s különösen az urasztali szerelvények közt több helyen látható új és szép tárgyakat a vallásosság és a szépben való ujhodásra vágyás tették áldozatul az Ur oltárára. Az egyeseknek ezen kegyes adományaiban észrevehető intés iránt szükség fogékonyaknak lenni az egyházaknak is; hogy a mit egyesek nem tehetnek, tegyék meg az egyházak egyesített erővel, egyesített áldozattal. Bizony ideje már, hogy a külsők kicsinylésével felhagyjunk általánosan s a racionalismusban ne menjünk a végletekig. Az imádkozó keresztényben lássuk meg a testi embert is, a kinél a lélek formálódásának hathatós eszköze az a behatás, melyet az érzékek útján nyer. A természetet Isten legszebb templomának hirdetjük és ismerjük s ebben a templomban lépten-nyomon mennyi a szépség, a melyeket érzékeinkkel fogunk fel s a melyekről lelkünk csak azután olvassa le az isteni törvényeket. Miért ne vehetnénk in.már intést a kézzel csinált templomokra nézve is?! A tavasz pompáját egy-egy szép, nagy bokrétában, — a nyár áldását egy-egy szép buzakoszoruban vinni a templomi ékességek közé, azt hiszem, épen úgy segítségére lenne a szószék munkájának, mint a természetben mondott jézusi példázatok Izrael vallás-erkölcsi felvilágosodásának. Nem mondom evvel azt, hogy az alkalmakhoz szabottan dekoráljuk a templomot, mert ez nem színház; de azt igenis mondom, hogy csak minden részeiben szép és ékes templom lehet a nyországnak tornácza. Ha a mondottakkal szemben némelyek tán a Jézus szavai szerint a titkos kamrákban való imádkozásra hivatkoznának s kicsinykedésnek tekintenek ezeket a dolgokat, azoknak csak azt mondhatnám, hogy én mégis azokkal tartok, a kik templomot építenek és javítanak tetemes áldozattal is.

De végre is bármily szép legyen a templom, bármily ékesek legyenek is annak egyes részei, mégis csak keret, melyben az igazi képnek, a *szertartásnak* kell birni a szépészet minden kellékeivel. És itt a kívánalmak az egyház szolgálaira és hiveire külön-külön is, együttesen is irányulnak.

Az a kérdés tehát, hogy a templomi szertartást mi módon lehet széppé, az eddiginél szebbé és vonzóbbá tenni általánosan? Feleletet csak a már ismert kereten belül kell keresni; mert a szertartást szokott módunk határvonalán túl kiszélesíteni nem lehet, nem kell, sőt ki is gondolna arra! — Sallangokra, kápráztató dolgokra szükségünk nincsen, de lelkünk érzi a szükségét annak, hogy az orgonázás, éneklés és szónoklat szép legyen. Az elsőnek fontosságát s az irántok való nemesebb érdeklődést eléggé mutatja az Unitárius Közlöny útján ismert pályatétel is; mutatja énekes könyvünk új kiadása; mutatja Iszlai Márton úr hangjegyezett énekgyűjteményének a mélt. E. K. Tanács által 100 forinttal lett jutalmazása és én mindezekben a figyelemnek az aesthetikai igényekre való irányulását és irányítási törekvését látom. Ez elől az egyházi életnek többé elzárkozni nem lehet s nem is szabad; sőt minden áron azon kell igyekezni, hogy templomi éneklésünk kiemelkedjék régi, monoton, vontatott s kedélytelen formájából. Hiszen istentiszteletünk módjának legszebb része a zenei rész, az orgonázással kísért éneklés, mely az általánosan ismert közszólásban is kifejezésre jutott: *a ki énekel, kétszeresen imádkozik.*

De tárgyannak ezt a részét nem ölelhetem fel most egész terjedelmében, részint azért, mert nem akarom a tisztelt közgyűlés figyelmét és becses türelmét próbára tenni; részint pedig azért, mert nem akarok elébe vágni a már hivatolt énekügyi pályatétel rendes irányának. Azonban annyit, a mennyit ezen felolvasás enged s a mennyi a tulajdonképi lényegre tartozik, legalább röviden meg kell említenem.

Kiindulási pontnak mindenesetre a szakszerű kántor-képzést tartom, a melyen az orgona és ének aesthetikus kezelése alapszik. — Ezen képzés alól egyházunkat felmenették és felmentik a fikepezdek, a melyekből már számos olyan kántortanító került ki, a kiknek zenetanban való jártassága, zenei érzéke az orgona-játékokból mindinkább küszöböli ki a régen gyakorlatban volt csárdásokat, indulókat, waltzereket, melyek a templomi zenét tönkre teszik, — azokat az orgona-kiséreket, melyek a kezdetlegesség színvonalán felül nem tudtak emelkedni, s mindezeket kezdik helyettesíteni egyházas játékokkal, az énekvezér dallamát összehangtanilag kiegészítő kísérekkel, melyeken zenei szépség árad szét s melyeknek egyházas karaktere minden hallgatónak lelkét megihletti.

Ezen a téren való haladás érdeméből s a méltó elismerésből nagy osztalék juttatandó Végler Gyula székely-kereszturi fikepezdei zenetanár ur részére, a ki templomi énekeink nagy részét valóságos művészi orgona-kisérettel, elő- és utójátékkal

látta el és Iszlai Márton ur részére, a ki már említett énekgyűjteményével az összhangzatos énekléshez adott bő anyagot. Méltán megszívlelendő lépések ezek, melyek egyházunkban megnyitották a műéneklés utját. — A haladás, a fejlesztés munkája már a kántor-tanítókra vár, a kiknek ügyszeretete s ifjui buzgósága az iskolai énektanítás érdemleges felkarolásával kimagasló szolgálatot tehet a valláserkölcsei életnek; mert a templomi éneklésnek az iskola a melegágya; itt kell azt megkezdeni a gyermekesreaggel, még pedig szem előtt tartva azt a régi üdvös gyakorlatot, hogy az iskolai gyermekesereg vasárnaponként lehető teljes számmal jelenjék meg a templomban s vegyen részt az éneklésben. De ezt az üdvös munkát folytatni kell a felnőttekkel, dalárdákat alakítva belőlök, a melyeknek működése már öntudatosabb s nemes ambitioval teltebb. Egy tanító sem használhatja tehetségét és idejét áldásosabban az egyház érdekében, mint az iskolai énektanítás és a templomi éneklés rendjén; a melynek általános megkedveltetéséhez legbiztosabban a dalárdák fenntartása által lehet eljutni, a minek dicséretreméltó bizonyítékát látjuk néhány egyházunkban. — Természetes dolog, hogy az ilyen dalárdák állandókká csak úgy lehetnek, ha az idő szerint fejlődő új erővel felfrisíttetnek; a miből aztán az következik, hogy az egyházban mindig számosan lesznek, a kik, ha idők folytán ki is lépnek a dalárdából, de nem a templomi éneklők sorából; minélfogva az éneklés általánosabb és kellemesebb lesz. — Talán mondanom sem kell azt, hogy fiúk és leányokból alakított egyes kar éneklése bir avval a teljes szépséggel, a minek méltó kifejezésére alig lehet szót találni.

Ha csak egyszer is éreztük, hogy az ilyen templomi műéneklés mennyire felmelegítette keblünket, mennyire előkészítette kedélyünket az imádkozáshoz, bizvást elmondhatjuk, hogy mint a természetből a madarak zenéje, a templomból a műéneklés nem hiányozhatnának a nélkül, hogy mindkét képről le ne töröldnék a legszebb szín. — Hogy a műéneklés megkedveltetésével, állandósításával járó nehézségeknek legyőzésében a tanítót mennyire segítheti a tanítói karból is alakított és fentartott dalárda, arra — azt hiszem — nem kell sok beszéd.

Ha már a templomi műéneklés és műorgonázás hatása alatt lelkünk így megnyerte a magasabb szárnyaláshoz az erőt, az áhitatosság következő pillanatainak igazi megszenteltetéséhez nem kell egyéb, mint a lelkész ajkairól egy szép ima; jól átgondoltan kidolgozott s a kedély melegségével eléadott egyházi beszéd. — Hogy itt a természetesség, választékos szójárás, könnyen érthető kifejezések, életből és természetből vett hasonlatok, a hangsúlyozásnak, a taglejtésnek a kifejezett gondolattal

egyezése mind hozzájárulnak az aesthetikai formához és így óhajtott hatást biztosítanak, talán mondanom sem kell. — — Ámde ehhez a lelkésznek mellékes dolgokkal le nem foglalt idő, az élet izgalmaitól meg nem zavart kedély kell, a melyeknek biztosítása nagy mértékben függ szellemi képessége mellett, anyagi helyzetétől.

Látni való tehát, hogy ha a lelkésztől sokat várunk, — hogy ha a templomozásban aesthetikai igényeinket kielégíttetni óhajtjuk, — hogy ha az egyházi életben új időt sóvárgunk: annak a lánczolatnak, a mely a földtől az égig ér, — a mely a bensőt a külsővel, a lelket a testtel kapcsolja össze, minden szemét gondozni kell.

Vajha ehhez a gondozáshoz csak bár egy parányi lelkesítéssel is járulhatok vala!

Elnöki megnyitó.

Tisztelt Közgyűlés!

Egyletünk ma tartja XII. rendes közgyűlését. Ez alkalommal is összesereglettek helybeli hiveink, de tagjainknak igen szép száma jelent meg a vidékről is, magával hozva azon buzgalmat, kegyeletet és ragaszkodást az egyletünk lobogójára tüzött névhez, mely egyesületünket egy lelkileg egybeforrt s nemes munkájára kész testületté alakítja. S vajjon van-e valaki, a ki ne olvasná le a megjelentek arczáról az egymást viszontláthatás örömét? s azt a felette kellemes érzést, hogy évről-évre erősödő 'szellemi táborunknak, mely nem az emberi faj kiirtására törekszik s nem is ágyuk és fegyverek vak hatalmára támaszkodik, hanem éppen ellenkezőleg, az emberiség javítását czélozva vallás erkölcsi érzelmek fejlesztésére alakult, hogy mondok, e szellemi táborunknak különböző vidéki hadosztályai vagy fióksapatai itten, mint a központi főhadiszálláson találkoznak s egymással versenyezve vehetnek részt az egylet feladatát tevő szellemi nagy munkában.

De a midőn e vidám jelentést egyletünk érdekében konstatalhatom, nem zárkozhatom el azon kínos észrevételtől sem, mintha egy fájdalmas fürkésző tekintetet látnék a megjelentek arczain, mely, ha szóba törne ki, azon kérdésbe kívánna kifejezésre jutni: „ime megjelentünk a hívó szózatra, folytatni a nemes munkát, melynek tárgya és célja oly szent és magas, hogy méltán megérdemli szellemi létünk lánglelkesedését, melyet magunkkal hoztunk; de hol van táborunk lelkes vezére? hol van a tudomány és a hitélet magas, eszméitől egyformán ihletett elnökünk? hol van a mi szellemi fényünk, dicsőségünk? hol van a mi fejünk és egyletünk koronája *Brassai Sámuel*.

Igen, t. gyülekezet! e kérdést nemcsak önök fürkésző te-
kintete küldte számra, de felvetette maga a keserü valóság is.
Én azonban e kérdésre nem vagyok képes oly feleletet adni,
mely e nagy csapás és az általa okozott veszteség szavakkal ki
nem fejezhető mértékét bárcsak megközelítené.

Vagy a nagy Széchenyivel szólva, „nem vagyok oly sze-
rencsés szerencsétlen, a ki egészen ki tudná fejezni azt, a mi a
lelkébe van. Szerencsés annyiba, hogy a nyelvnek oly nagy te-
hetségével birjak és szerencsétlen azért, hogy csak oly parányi
volna lelkembe, a mit még emberi nyelv is elő tudna rebegni.
Hanem felel helyettem maga a komoly és kérielhetetlen valóság,
mely már hónapokkal ezelőtt tudtunkra adta, hogy a nagy férfiú,
e századnak s e század tudósainak e sok oldalú és kiválóan ki-
magasló alakja, a lélekben és műveiben halhatatlan ember, egy-
letünk első és hitbuzgó elnöke lefizette azon súlyos adót, mel-
lyet a természet örök törvénye a halandó emberre rótt.

S így hiába keresik szemeink őt az elnöki széken is, mert
ő, egyletünk örök és mély fájdalomára attól is megvált, akkora
űrt hagyván maga után e téren is, mely ki tudja mikor és lesz
e valaha betölthető?

Igen, a szív legmélyebb fájdalomával ismétélhetem, hogy ő
e földi életből eltávozott s dicsőült lelke felreppent oda, a hon-
nan a tudományok és szépművészet iránti kiapadhatatlan sze-
retet mennyei ajándékát és tehetségét nyerte volt, melyek ha-
talmos ereje képessé tette őt arra, hogy az emderiséget csak
nem egy századig a tudomány és közhasznu ismeretek kincsei-
vel gazdagíthassa, melyekben emléke fenn maradt s ebbe örök
fénylő példát találhat az utód a ki nem fáradó munkásságban,
a lelki tökélyre törekvésben, de egyszersmind a hitbuzgóságba,
a szerénységbe, az áldozatkészségbe és sok más nemes voná-
sokba, melyekben az elhunyt nagy férfiú lelke oly gazdag volt.

De vajjon ez emlék s ehez azon felmagasztaló tudat, hogy
őt a szellemi munkásság terén az értelmi és tudományos világ
annyi évtizeden át birhatta, s az ebből meritett megnyugtató
öröm és dicsőség érzete ellensúlyozhatja a veszteség és fájdalom
azon szóval ki nem fejezhető kínos érzését, mely lelkünket
megragadta és lesujtotta azon perczen, a midőn e nemes lélek
a magasba szállt az örökkévalóság honába, a hol az emberi
elme véges volta megszűnik, s az örök igazság és bölcsesség
forrásait véli létezni az emberi hit.

E kérdést vetve fel, t. közgyűlés, akaratlanul is eszembe
jut egy német költőnek egy költői hangulatu verse, melyben
azon gondolat fejezi ki magát, hogy a szívnek két kamarája
van, egyikben az öröm, másikban a bánat lakozik, s ha az egyik

ébred, a másik alszik, azért figyeljen az öröm, ne zajoskodjék, mert a bánat rögtön fölébred és életre kel.

Ha e tételt elfogadjuk t. közgyűlés! ebből azt a tanúságot vonhatjuk ki, hogy az öröm és bánat nem egyszerre lepi meg a szívet, hanem csak követi egymást, mint a természetben a születést az enyészet, a verőfényes napot a fellegek sűrű fátyola és a mint a társadalmi és politikai életben is mondjuk, a derűre boru, vagy megfordítva. Ámde az oly kiválóan súlyos veszteségre, mint a néhai Brassaink elhunytá, a bánat megragadja, hatalma egész súlyával az érző szív egész állagát, megfosztja a nyelvet külömbeni viláгурalmától, s a bánkodás és siralom e sötét éjjébe legfelebb hosszú idők multán, de akkor is csak a holdvilág egy sápadt sugarakint jelenik meg azon tudat halvány vigasza, hogy a kit oly szívből és lélekből siratunk, azt egy bizonyos időn által birhatni szerencsések voltunk.

De most még csak néhány hó választ el a rémitően fájdalmas eset bekövetkezésétől, s kérдем, csoda-é, hogy még mind e veszteség kínos hatása alatt állunk, s e gyűlésünkben is a bánat metsző érzése uralkodik valónkon, kedélyünkön?

Igen, t. közgyűlés, nagyon is igazoltnak találom lelki viláგunk elkomolyodását. De azért nem szabad a csüggedésnek átengedni magunkat, s ha lelkes buzdító vezérünk az élet nehéz csatájában el is hullott, vagy mint a latin író a néhai életének főbb vonásaihoz méltóan azt mondja: multis ille flebilis occubuit, de azért egyletünknek, s egyletünk tagjainak a fegyvert lerakni nem szabad, sőt éppen ellenkezőleg erőt kell meritenünk a néhai buzgalmából, áldozatkészségéből, s mert őt elvesztettük, kettőztetett szorgalommal igyekezzünk, ha erőnkhez képest tán kisebb méreteken is, lehetőleg kipotolni a nagy úrt, melyet a néhai maga után hagyott, kiki azon a téren, melyen szellemi vagy anyagi erejéhez képest előmozdithatja egyletünk ügyét és felvi rágoztatását.

Hogy egyletünk a kegyelet adóját a nagy halott iránt mennyibe rőtta le? azt a titkári jelentésből méltóztatnak megérteni. Ha pedig a t. egylet további lépésekre érzene magát ösztönöztetve, erre az alkalmat mai gyűlésünk megadja.

A mi egyletünknek a lefolyt egyleti év alatt kifejtett munkásságát s egyéb belügyeit illeti, erre nézve szolgáljon tájékozásul az azonnal felolvasandó választmányi jelentés, melyből vélemény alkotható az iránt is, vajjon e munkásság eredményekint van-é valami haladás egyletünk életében? A mai gyűlés munkarendje tekintetében pedig a közzétett programra utalok.

Ezek után pedig szabadjon egyletünk célját és feladatát

illetőleg még néhány gondolatomra a t. hallgatóság becses figyelmét kikérnem :

A jelen század az általános műveltségnek s különösen a technikai fejlettségnek s politikai tekintetben a mi földrészünkön az emberi jogok diadalának oly magas fokát érte el, mely, ha bár ez utolsó, Magyarországra nézve századokig váratott magára, a legvérmesebb reményeket is kielégítette, nemcsak, sőt részben felül is multa. Halad tehát a civilisatio, s vele együtt a sajtó-, a szólás- és a munkaszabadság, a multhoz képest progressiv méretekben.

De a Civilisatio nemcsak szellemi és ipar-remekeket teremt s az emberi társadalmat nemcsak erényekkel és fényes vonásokkal gazdagítja, hanem az ő tündöklő világosságának is meg van a maga árnyéka, s ott, a hol magához méltó nemes és tiszta talajt nem talál, elfajzik, s emberi bűnök és hibák szülőanyjává válik, hasonlóan a menybott fényes napjához, melynek fényes sugáiraiból nem csak az áldott gabona, hanem a gyom és a mérges dudva is erőt merít a tenyészetre. Avagy nem látjuk-e a tudományoknak és az iparnak roppant fejlődése mellett is az emberi indulatok és szenvedélyek vadvirágait is gazdagon felburjánozni? Nem erre mutat-e korunk és napjaink társadalmi életének szomorú kronikája, melyben a szabadság helyett a szabadosság, a sajtó, vagy az önmunkásság terén, szeretetlenség embertársaink iránt, mohó vágy a földi jogok és élvezetek iránt, a nagyzás hobortja, kazönyösség az isteni és emberi törvények iránt, kicsinylése a tulajdonnak, a birtok szentségének, vagy az istenadta életnek, mely ellen oly könnyelműen emel gyilkos fegyvert a mai kor eltévedt embere s végül sok más kárhozatos vonásai a társadalmi életnek, melyeknek oly gyakori és félelmetes mennyiségben való megjelenése kétségtelen tanubizonyságot teszen arról: hogy mily teméntelen sok munkája van még hátra a műveltségnek arra hogy az emberi értelmek minél nemesebbekké fejlődjenek, s ez uton minél ritkábban kelljen az erkölcsi és polgári törvény javító, illetőleg bosszuálló fegyverét az eltévedtek ellenében alkalmazni.

S ha már az emberi indulat és szenvedély ily gyakran s rémesnél rémesebb jelenetekben támadja meg az erkölcsi vagy társadalmi életrendet, vajjon nem Isten áldásaként tekinthető-e minden olyan törekvés vagy egylet, melynek czélja és feladata a hit és vallásos érzelmek fejlesztése; s ezzel az erkölcsök nemesítése útján lehetőleg meggátolni a bűnök keletkezéseit s ez által az eltévelyedettnél visszavezetni önmaga megbecsülésére, a testvériségre, és az emberszeretetre azon isteni tudomány és törvény értelmében, melyet urunk Jézus Krisztus tanított és vérével is megpecsételt.

Távol legyen tőlem t. közgyűlés azon gondolat, mintha az előbb érintett általánosságokból azt a következtetést vonnám ki, hogy egyletünknek — melynek feladatát különben a kiemelt nemes czélok képezik — oly nagy és világra szóló küldetést és kihatást tulajdonítanak, hiszen, ha ezt hinném, egyletünk iránti előszeretembe magam esném a fennebb kárhoztatott nagyzási hobortnak megérdemlett vádja alá, mind e mellett annyit bizonyosság képen constatálhatni vélek, hogy ha, Virgiliussal szólva: si licet magnis componere parva, vagyis, ha szabad a nagyokkal egybehasonlítani a kicsinyeket, egyletünk feladata nemességénél fogva, azon kis működési körben is, melyre erkölcsi és anyagi ereje kiterjed. szintén érhet ily erkölcsi vívmányokat, melyeknek végeredményökben még magyar nemzeti értéke és becse is van, mert minden ily erkölcsi siker a magyar fajt nemesitené, — azon fajtát, melyet a Nagy Ottónak a Lech mezején Augsburgnál vívott csatába, a történetírók szerint ezelőtt 1042 évvel a magyarokat keményen megverte volt, mondom, e Nagy Ottónak egyik szintén hatalmas utóda II. Vilmos német császár és porosz király (kit az Ur Isten soká éltessen) a közelebbi napokban Európa és az egész mivelt világ halattára a magyar királyi tron közeléből oly fennen dicsőített, elismervén és kijelentvén, hogy Magyarország az európai kultur államok sorába emelkedett . . .

Hogy a világ milliói köztiszteletében álló koronás főnek e legfensőbb kijelentését a magyar nemzet és minden igaz barátja mily unjogó örömmel fogadta, azzal kiváló nagy jelentősége mellett sem kívánok foglalkozni; csak annak kijelentésére szoritkozom, hogy fényes lapja lesz az mindig Magyarország újabbkori kultur történetének. De a belőle vonható tanuságot ezuttali feladatom körébe vágónak tekintem, s ez örvendetes eseményt is csak is azért emlitém meg, hogy levonjam belőle azt a következtetést, miszerint a legmagasabb elismerés egyszersmind egy nagy kötelességet ró a nemzetre, t. i. teljes erővel azon igyekezni, hogy Magyarországnak ily fényesen elismert miveltségi állása időről-időre minél inténsivebb haladást nyerjen, mert ily kérdésekben a helytállás egyenlő a visszaeséssel, vagyis az erkölcsi halállal. E fényes erkölcsi elégtételt a Fennséges szerzővel szembe a nemzet csak úgy hálálhatja meg kellőleg, ha helyes munkássága s ennek sikerei által még fényesebb elismerésre teendi magát érdemessé. E nemes munkába pedig résztvehet, de kell is hogy részt vegyen az állam, a kormány éppen úgy, mint a miveldési egyletek, sőt minden egyes hazafi, a ki a közügy igaz barátjának kíván tekintetni.

Egyletünknek pedig, már lobogójára irt feladatánál fogva is részt kell vennie e munkába. Azon czél pedig t. közgyűlés,

hogy egyletünk minél erősebbé fejlődjék s minél nagyobb ki- és behatást fejleszzen ki, most már — vagyis hazánk jelenlegi alkormánya helyzetében, önmagunktól, azaz: önbuzgalmunktól s egy hatalmas tömeggé egybeolvadásunktól függ. Azért mondom már most, mert, a mint mindnyájan tudjuk, nemzetünk életének ezer évéből hatszáz évet félkézzel kardot, félkézzel az ekét tartva, külső ádáz ellenségekkel vívott véres harcokban, közel 300 évet pedig alkotmánya fenntartásáért vívott belső küzdelembe töltött el, valóságos sisyphusi munkát végezve s folytonos küzdelembe a nemzeti erővel a belső fejlődésre irányított munkát mindig elől kezdve, melyet alkotmányos voltának és jogainak belső ellenségei miatt mindannyiszor félbe kellett hagynia.

De e fárasztó helyzet 1848. óta egészen megváltozott. Ez évbeli törvényeinkbe berakattak, a szabadság, testvériség, egyenlőség és az alkotmányos kormányzat, alapelvei, s bár e dicső eszmékért a nemzetnek az 1848—49-iki szabadságharcban ismét vért kellett hullatnia, de az eszmék diadalát mégis meghozta 1867. s az akkor a törvényes királylyal kötött frigy az ujkor kivánalmainak megfelelő alakban helyreállította alkotmányunkat. S azóta e nemzet saját sorsának kovácsa és mestere lön. A szólás- és munka szabadságot, a gyülekezési jogot, az egyletek alakítását és belső működését a törvények vették védelembe és biztosították, e védelembe az önműködés fejlesztésébe, szóval a nemzeti élet és erő kifejtésébe előljárván törvényeik legfőbb öröként az apostoli király, a ki nemzetünk történetébe halhatatlanná tette magát, s közelebbről is azon oicsó és magasztos elhatározása által, hogy nemzetünk egykori jeleseinek szobrot kíván magyar szék- és fővárosában emeltetni, nyilvános jelét adta annak: bogy atyai szívében nem táplál a nemzet vágyaitól eltérő indulatot, hanem együtt érez a nemzettel, melynek bálványává vált, s a kiért csak nevének említésére megdobban a magyar szív, s elragadtatással küldi az ajkakra ez imává vált óhajtatást: éljen a bölcs, az áldott jó király!

Ugyvan t. közgyűlés, a munkálni és nemzetünket egy vagy más irányba mivelní és fejleszténí, törekvő egyeseknek vagy egyleteknek megnyílt a tér kezdeményezni, támogatni és vég-céljájához juttatni minden oly üdvös alkotást, vagy eszközt, melylyel a közjó s különösön a magyar faj lelki nemesedése elő-mezdittathatik.

Ez üdvös eszmék behatása alatt szabad legyen t. közgyűlés! a mai alkalmat e célra is felhasználnom, s egyletünk t. tagjaihoz azon kérést intéznem, hogy mind a tagok gyűjtésébe, mind az egylet belső működésének minél szélesebb körben lehető fejlesztésére minden lehető elkövetni sziveskedjenek; vagy

a mint közelebbről egy nagy magyar államférfi egy egyházi gyűlésbe mondta: tegye meg minden ember a kötelességét, a lelkes a hivei közt, az egyes ember azon társaskörbe, a melyben él.

E figyelmeztetés egyébiránt, a mint mindnyájan tudjuk, a felekezetnélküliség terjedése alkalmából jutott a nagy államférfi ajkára, mint szerinte egyedüli gyógyszer a felekezetnélküliség meggátlására.

S ha már e kérdésnél vagyok, engedje meg a t. közgyűlés, hogy pár szóval erre is kiterjedjek.

Ha a felekezeten kívüliség azon nemes értelemben véve mutatkoznék az emberek közt, s így hazánkban is, miszerint az Isteu tisztelete és a Jézusi emberszeretet külön kis felekezetek létesítését nem rendelvén s csak annyit kívánván, hogy az emberiség e két dicső eszme körül csoportosuljon, ugyszólva az „egy pásztor és egy akol“ üdvös eszméjét igyekeztek valósítani, a melynek értelmében a hit és istentisztelet esetleges kül formái ne alkossanak válaszfalat az emberek között: a magasztos czél és irány, gondolom, minden nemesen gondolkozó és előítéletek által el nem fogult ember kebelében buzgó visszhangra és támogatásra találna.

De ha a felekezetnélküliségnek kiindulási pontját ne tán silány anyagi érdekek képeznék, a mint ez, fájdalom, hazánkban is helyen-helyen mutatkozni kezd, bármennyire kiemelte is a magyar törvényhozás a felekezetnélküliség kérdése tárgyalásánál azt, hogy ennek megengedése elvileg a szabadgondolkodás és teljes lelkiismereti szabadság követelményét képezi, mind e mellett is én az ily értelmű felekezetnélküliséget az emberi kedély- és hitvilág sajnós aberrációjának, (magyarul tévelygésének) tartom, s a mint örvendek, hogy ez, tudásom szerint legalább, az unitárius egyház kebelébe még nem mutatkozik, jövőre is buzgó lélekkel kívánom, hogy örökre távol maradjon tőlünk.

De ha tán, mert hiszen ez a jövő titka, a jövőben mutatkozni kezdene is, erős a hitem s egyletünk t. tagjai is meglehetnek győződve, hogy ha egyletünk eléggé megizmosodnék s megfelelő anyagi eszközökkel is rendelkezhetne, saját hatáskörében, e szellemi betegség keletkezése esetleg terjedésének meggátlása körül is kivált a nép körében hasznos szolgálatot tehetne, a mi egy újabb és szintén hatalmas ok arra, hogy egyletünket minél buzgóbban támogassuk.

Ez eszmék behatása alatt van szerencsém üdvözölni a megjelent t. egyleti tagokat, úgy az érdeklődő t. hallgatóságot, s a közgyűlést megnyitottnak nyilvánítom.

A király.

Hazánkban a nagy események nyomon követik egymást mióta az 1000 év ünnepe a mult évben megkezdődött. A mult évben a multnak, a jelenben a jövőnek fénye és dicsősége sugárzott körülünk. Legközelebről a németek hatalmas császára oly meglepő nyilatkozatokat tett nemzetünk fontos hivatásáról a melyet még nem hallottunk. A szomszéd Románia királya is sok világosságot derített föl egyes nemzetiségeinkre. Dicsőségesen uralkodó királyunk atyai szive túlszárnyalt minden szót és minden gondolatot, mivel legkegyelmesebben azt határozta el hogy nemzetünk tiz nagy emberének saját pénztárából emléket emeltet

E nagy esemény hatása oly nagy volt, hogy a hazában mindenki túlradott örömben uszott. Az országházon elkezdve minden politikai és polgári testület kereste az alkalmat hogy hódolatának, örömeinek és elragadottságának kifejezést adjon. Kolozsvár szab. kir. város törvényhatósága diszközgyűlésben határozta el hogy a királyi kegynek ezen nagy megnyilatkozása fölötti örömét egy felhívásban juttatja el a királyi felség elébe.

Lapunk szerkesztője a felirat mellett a városi közgyűlésen beszédet tartott melyet közlünk e helyen mivel abban lapunk alkalmi gondolatai is benne foglaltatnak

Tekintetes közgyűlés!

Az előterjesztett hódoló fölirat mellet egy két szót én is kíváuok mondani, mert habár elég volna itt a néma meghajlás, vagy a lelkes éljen, jól esik, hogy szívünk heves érzülete, egy ily páratlan alkalommal, tért nyerhet megnyilatkozásra.

Midön azt a felséges királyi kéziratot, habár, csak a lapok többi czikkei közt, először olvastam, köny toltul szemembe. Nem tudom a hazafi, a polgár, a szülő, vagy gyermek könnyüje volt-e az, de érzem, hogy szívem sajnását egy olyan boldogság követte a melyet csak a föltétlen megnyugvás, a törhetlen reménység, az apotheosis szokott teremteni. Merem koczkaztatni azt a nyilatkozatot, hogy a magyar hazának egyetlen hű fia sem menekülhetett meg a hasonló érzelmekből, mert a böles s jó király a magyar nemzetet e dicső tettel, épp szíven találta. A mi őseink, hőseink szentek mi nekünk; nevöket ha halljuk, képöket ha látjuk szent tüzre gyul szívünk.

Ha a felséges királytettről elmémtől kérek tanácsot, a mult idökre utal vissza. Ott a napkeleten, a honnan a hívök a megváltó csillagát várták föltámadni, ott látok hasonlót, a szent Dávid királyt. Hatalmas nyilával és bölcseségével három tengerpartig terjeszté hatalmát, s még sem volt szívének teljes

nyugodalma míg a frigy ládáját és a törvénytáblát a tiz törzs földjéről, zajgó Izraelből nem hozta Sionra, szép Jernzsálembe. Épített templomot, oltárt és palotát, s kiválasztott népét ott gyűjti udvarba.

Jött a dicső király fényes kísérettel, fejedelmi barátok, és idegen népek követték nyomdokát. Költő ajakára méltó e jelenet, és a kor lantosa tárogatója szól:

Ti kapuk nyíljatok
Emelkedjete föl
Hogy a dicső király lépjen be rajtatok.
Ki a dicsőségnek ez a nagy királya?
Ó az Ur, seregeknek nagy Ura,
Az erős, hatalmas!

A kapu föltáru, Dávid király bement és a Sion hegyén kihirdetett törvény, alkotott szép város s minden maradványa, még ma is hirdeti dicsőségét, s nevét tiszteli idegen.

A lantos nagy király képe áll előmbbe, midőn Magyarhá-
zánk nagysejéneit forgatom elmémbe, közelmúlt napokból.

Felséges királyunk első Ferencz József, pergamenre írva, Jerusalembébe, a szép Budapestre, lehozta kiadta a szent tiz parancsot, midőn tiz nagy őünk dicsőült alakját ércbe vésné hagyta.

Ha királysékének magyar városában, fölállnak e szobrok, leolvassuk róluk im e tiz panancsot:

Keresztény hit hazánk legbiztos'bb alapja,
— hirdeti szent Gellért,
Hü krónikás legyen a király oldalán,
— mint volt a Névtelen.
A hithez hősies bátorság kell nekünk
— példát adott Hunyad.
Még a harc közben is törvényt kell tisztelni
— megírta Verböczy.
Lant és dal éltet csak békében csatában
— szól Tinódi bátyánk.
Hazáért élet s vér mindig készen legyen
— mint volt a Zrínyié.
Tiszteld a szabad szót s szabad gondolatot
— Bocskai meghagyta
A protestantizmus ezt védi szolgája
— Bethlené a hála.

Magyar-nyelv s tudomány catholicismusnak sok szé-
pet köszönhet,

— nézd mit tett hős Pázmány.

Jutalom illeti a békeszeretöt és a trónhoz hivat
— Ezért kap emléket gróf Pállfy János.

Ennyi és minden abban az egy királyi iratban. Ez a mi magnachartánk.

Magasztalni nincs szó elég, szép nyelvünkben, meghálálni van, s lesz kegyelet és hűség minden magyar szívben. Ohajtom kívánom, hogy a mai napot, e szent pillanatot ragadjuk meg, s küldjük üdvözlő szavunkat Ő felsége I. Ferencz József királyunk elébe.

Éljen a király!

Népiskolai hitoktatásunk kérdéséhez.

(Gálfi Lőrincz főtanodai és papnöveldei tanár úr figyelmébe.)

Kedves barátom!

A Közlöny 9-ik számában közreadott válaszdokra kívánságodhoz képest a felelettel késni nem óhajtok. Csak azt sajnálom, hogy lapunk szűk tere s a tisztelt Szerkesztő úr kívánsága folytán nem irhatok terjedelmesen. Válaszoló soraid alkalmasok volnának arra, hogy engemet is a subiectivitás terére vigyenek, de én ugy tartom, hogy tárgyunk természete és komolysága nem engedi meg azt a luxust, hogy Bodóné szerü tréfás ötletekkel hozakodjunk elő s így én a hittankönyvek, illetőleg a szóban forgó tanterv kérdésénél maradok.

Hogy a kezeink között levő hitoktatási tanterv nem a jól ismert népiskola talajából nőtt ki, most is állítani bátorkodom. Álláspontom szilárdságát nem az a körülmény szolgáltatja, hogy te válaszoló soraidban érdemleges ellenvetést egy pontban nem tudsz vagy nem akarsz előhozni, hanem egyéb okok. Nevezetesen impracticusnak tartom a tantervet azért:

1-őr is, mert gondolatom és meggyőződésem szerint a népiskolai hitoktatás legfőbb célja az, hogy a növendékekben a *vallásos érzelmet* fejtsse ki. A *vallásos érzelem* bő kifejtése az ismétlő és konfirmáló iskolákat illetvén. A tanterv pedig csaknem minden osztályt (mindennapos) oly anyaggal akar ellátni, melyeket csakis a jól kifejlett vallásos értelem világánál szemszemlélhet és tanulhat az ifju. A bibliai történetek oly nagymérvű tanítása s az egyháztörténelem tervezett méretű előadása fejlettebb kort kívánnak a 6—12 évnél. Ellenben a Kriza és Ferencz József-féle káték tanítása összehasonlithatatlanul alkalmasabbak a *vallásos érzelem* fejlesztésére. A tantervezett előírás szerint a hitoktatás fő iránya morális s ugy tűnik fel, mintha a hittan fölött előnyösitené az erkölcsant. Már pedig a gyer-

meket először hívóvé kell tenni s akkor erkölcsössé könnyebben tehető. A hit fáján teremnek a legszebb erkölcsi gyümölcsök. A hit a vallásos érzelem; az erkölcs a vallásos értelem világánál domborodik ki legszebben. S mert a tanterv oly tárgyakat ad a kis gyermek elé, melyek a vallásos értelem ítélőszéke elé tartoznak, azért állítom, hogy impracticus. A bibliai és egyházi történetek tanítása életismeretet is feltételez, hogy alkalmazni lehessen és eredményesen taníttathassanak. És a 6–12 éves gyermekben honnan legyen meg ez?! Gondolatom szerint tehát a bibliai és egyházi történetek tanítása a fejlettebb ismétlők és konfirmándusok tárgykörébe tartozik. De még itt sem lehet mindenre, az egész bibliára megtanítani.

2-or Impraktikus a tanterv azért, mert oly bő anyagot akar a népiskolával feldolgoztatni, hogy az az engedett heti 2 órán teljes lehetetlenség. A paedagogia pedig ujabban nem engedi, hogy a szerda és szombat délutánokat is lekössük. Szabadság kell és pihenés a gyermeknek. Említett délutánokat különben is elfoglalják az ismétlők.

3-or Téved a tanterv, mikor az Unitárius Kátét az V-ik osztályban röviden akarja taníttatni. A röviden való tanítás összetörése az egész Káténak. Azt fel kell dolgozni aprólékosan és alaposan s bizonyára több eredményt ér el vele, mint az új tervvel. Csak természetesen nem az V-ikben kizárólag. (Erről hátrább.) A Kriza-féle „Ker. vallás elemeit pláne egészen kiküszöbli az iskolából a tanterv. Pedig a gyermeki lelkivilágnak mily alapos ismeretével is logikusan írott könyvecske az!! A második osztályban a 14 első kérdés kitűnően és célhozvezetően tanítható már a tanév harmadik hónapján kezdődőleg.

4-er. A 6-ik osztálynál a tanítót is a tanulót is szabad előadásra utasítja. Mily nagy tévedés azt hinni, hogy könyv nélkül a gyermeket marandó hatással lehessen tanítani. A népiskola nem egyetem s tanulói fejletlenek. Azok nem csinálhatnak jegyzeteket. Tehát könyv kell kezükbe. De nem oly terjedelmű, minőt a tanterv előír.

Nézetem szerint legjobb tanterv és utasítás az volna, hogy az I. osztályt tanítsuk meg imákra s könnyű énekszövegekre; a II-ik osztályt a ker. vallás elemei első 13 kérdésére; a III-ikat az Unitárius Káté bevezető 21 kérdésére; a IV-iket az 57-ik kérdésig; az V-iket a 102-ig, a VI-ikat végig. Ezekben kapnak biblia ismertetést, bibliai történeteket s mindent-mindent, a mi egy népiskola hat osztályába szükséges és tanítható. Így áttnitva s a konfirmáció alkalmával megismételve lesz eredményes hitoktatásunk. Gondolatom szerint tehát nekünk új népiskolai tankönyvre szükségünk nincs. Csak a meglezők rendszeres tani-

tását kell utasításul adni s akkor „az Ur házának plántái a mi Istenünknek pitvaraiban virágoznak s vénségökben is gyümölcsözők, kövérek és zöldellők észnek.“ (Zsolt 92. r. 14—15. v.)

Ezek azok kedves barátom, miket választodra elmondani akartam.... tárgyilagosan és sine ira. *Egy pár* Megjegyzésem hogy a „kolozsvári“ és „rusticus folusi“ megkülönböztetéseket nem mi vidékiek teremtettük.

Minden szíveséggel köszönt

Septi-Köröspatak 1897 szept. 21.

Öszinte barátod
Simó János

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI MOZGALMAK.

— **Dr. Brassai Sámuel** emlékét az egyházi Fő-Tanács az elismerés, hála és tisztelet érzelmével örököltette meg jegyzőkönyvében A főt. püspök ur évi jelentésben, az E. v. Tanács külön fölterjesztésben emlékeztek meg a nagy férfuról. Fölolvastatott végrendelete, melyben általános örökösévé az unitárius egyházat tette.

— **Uj gondnokok.** Az aranyos-tordai kör Székely Miklós törv. bírót, a marosi egyházkör Csongvai Lajos tiszti ügyészt; a kereszturi kör Gálffy Kálmán és Dr. Demeter Dénes főszolgabírókat egyh. gondnokokká választotta, az E. Fő-Tanács mindeniket megerősítette hivatalukban. A derék férfiakra éppen most nagyon sok munka vár. Reméljük, hogy mindenikkel gyakran fogunk találkozni az egyházi közélet mezején. Üdvözljük.

— **November 15-én** a Hittani intézet önképzőköre Enyedi György püspök halála 30-ik évfordulója alkalmából ünnepélyt rendez.

— **A lelkész egyháztanácsosok** szépen kivették a részüket az E. Fő-Tanácsból. **A r.-Tordakörből** Csegezi László esperes, Létai Domokos köri jegyző, Siménfalvi György; **Küküllőkörből:** Gvidó Béla esp. Molnár János; **a Maros-körből:** Kelemen Albert esp., Ürmösi Kálmán k.-jegyző, Gál Elek, Fazakas Lajos, Nagy János; **Kereszturkörből:** Raffaj Domokos esp., Györfi Ferencz, Végh Mihály, Gálfalvi János; **Üdvarhelykörből** Kisgyörgy Sándor esp. belyettes, Ajtai János; **Háromszékkörből:** Lőfi Áron esp., Csifó Salamon, Simó János, Vaska Béla; **Felsőfehérekörből:** Osváth G. esperes voltak jelen. Budapestről jelen volt Gál Miklós lelkész.

— **Az unitárius lelkész kör** nemcsak hogy végleg megalakult, hanem megis kezdette működését október 23-án d. e. 10 órakor a főiskola disztermében. A kör elnöke főt. Ferencz József püspök ur ez alkalommal hivatalos teendői miatt nem vehetett részt. A gyűlésben alelnök Kelemen Albert elnökölt, Boros Gy. titkár jegyzett. Gál Miklós budapesti lelkész tartott előadást: „Helyzetünk és teendőink“ czim alatt. Főleg a mai társadalmi és confessionalis viszonyok között az unitárius lelkészekre váró nagy feladatot és annak nehézségeit ismertette széleskörű tapasztalat alapján.

— **A tordai egyház** a közelebbi időben új lelkészt fog kapni. Albert János, ki 52 év óta szolgálja az Ur házát hiven, szeretettel, — lemondott és kívánja a nyugalmat, melyet bizony kiérdemelt. A főtisztelendő püspök ur Végh Mihály ravai lelkészt nevezte ki. Végh, mint egyik legnépesebb egyház lelkésze oly kiváló lelkészi érdemeket szerzett magának mind a szervezésben, mind a buzgóság élesztésében, mind a hívek összetartásában és az egyházközség felvirágoztatásában, hogy a tordai hívek legjobb reménnyel nézhetnek munkálkodása elébe. A földadat nagy, de kitaró munkásság még nagyobb földadatot is megold. Jó reménységgel kiserjük és jó sikert kívánunk!

— **A vallás és közokt. minister** kinevezte Gábor Dezső okl. tanitót a szász-zsombori, Lőrinczi Dénes és Benedek János tanítókat a csókfalvi állami elemi iskolákhoz tanítókká.

— **A főt. püspök úr** kinevezte Biró Domokos tanitót Korondra énekvezérnek.

— **A köri gondnokok közül** Szentiványi Gyula és Székely Miklós urak vettek részt a Fő-Tanács gyűlésein. Jó lenne, hogy mindenik körből legalább egyik jelen legyen.

— **Simó János** volt az egyh. Fő-Tanács szónoka és mindenkit meglepett szépen kidolgozott s nagy gyakorlottsággal és eleganciával előadott kitünő beszédével. Simó elsőrendű szónoknak mutatta be magát s a püspökön elkezdve mindenki osztatlan tetszéssel és kitüntetéssel gratulált. Örvendünk, hogy lapunknak egyik leghivebb dolgozó társát érte ilyen nagymérvű elismerés.

— **Ünnepély.** A hitbuzgóságnak, áldozatkészségnek, az Ur háza szeretetének igen szép és ékes példáját mutatta fel október hó 17-én az udvarhelyköri kénosi unitárius eklézsia, midőn ez újabb időkből mintegy 3000 forint költséggel, fatetőzetes tornyát a mai modern alaknak megfelelőleg átalakíttatta, elhasadt harangja helyett a régi mellé egy szép és ékes szavu harangot öntetett és templomát nemcsak kijavította, hanem azt teljesen átalakította, a mennyeiben igen magas fedelét alább szállíttatta, új stakaturral, új padlózattal és új festett székekkel látta el. A templom nagyobbá, világosabbá, csengőbbé és lélekemelőbbé vált. Ezt az örömet ünnepélyvel hozták nyilvánosságra. Felavatási beszédet mondott Vári Albert helybeli pap. „A régiek elmultak, mindenek megújultak“ szent ígék alapján. Lelkes beszéde után Kisgyörgy Sándor volt kénosi papnak, egy igen szép levelét olvasta fel a gyülekezet előtt, melynek hatása alatt hálakönyvek csillogása volt látható a kénosi hivek szemeiben. Torony- és harangszentelési kenetteljes orációt Kádár Lajos gyepesi lelkész, urvacsorai ágendát Göncz Mihály lokodi lelkész mondott, beszédében megmértvén az Urnak oltárát, az Ur házának mélységét és a hiveknek buzgóságát Örömmel beltevéen távoztunk a szép és kies helyről.
Nagy Sándor.

— **Sántha Károly** ev. lelkész, kit olvasóink már régóta ismernek mint igazán vallásos érületű, s a mellett elmés és jól verselő költőt — egy kötetben szándékozik kiadni költéményeit, előfizetőknek 3 koronáért Olvasóink többször élveztek már e kedves író egy—egy versét, ajánljuk figyelmükbe az egészet Szerkesztőségünk elfogadja az előfizetési díjakat. Különbön Sár-szent Lőrinczre küldendők.

— **Dalkör** alakítását határozta meg az aranyos-tordai egyházkör. Az üdvös mozgalom élén Adorján Domokos tordai énekvezér és tanító áll, de a jó eredmény a tanító és lelkész uraktól függ.

— **De Gerandó Attila** meghalt okt. 18-án. A magyar művelt társadalom és az irói kar egy kiváló nemes szívé, nagy készütségű, jeles tollu tagját veszítette el. Az „Unitárius Közlöny“ I. évfolyamában több levél jelent meg tollából. Mindenik nagybecsű és tanulságos volt. Testvére De Gerandó Antonia a Kolozsvári áll. fels. leányiskola kiváló igazgatója, neje, és fiai s nagykiterjedésű család gyászolja szomorú elhunytát.

— **Az unitárius főgymnásium ifjúsága** igen szépen sikerült ünnepélyt rendezett az „Aradi vértanúk“ emlékére. A szereplő személyeken meglátzott a hazafiai lelkesedés, melylyel a „Tizenhárom mátyrnak“ rendezett ünnepélyen kifejezést adtak a magyar nemzet halájának. az ünnepély sorrendje a következő volt: 1. Az ifj. dalárda elénekelt a Hymnuszt, 2. Kelemen György III. éves theol. mondott alkalmi imát, 3. Létay Árpád VIII. oszt. szavalt egy alkalmi költeményt, 4. Az ifj. dalárda énekelte a „Szózatot“, 5. Kriza János VIII o. t. szónoki beszédet tartott, 6. Nagy

Béla III. éves theol. szavallata következett és végül az „Apolló“ kör tagjai bezárták az ünnepélyt egy indulóval.

— **A hittani intézet ifjusága** könyvtárából a Keresztény Magvető 1881-ik évi 1-ső és 2-ik füzetét hiányoznak. Tisztelettel kérem az Unitárius Közlöny olvasóit, sziveskedjenek e két füzetet theol. ifjuságunk könyvtárát megajándékozni, hogy könyvtárpéldányaink ezen hiányát elenyészteshessük. Kolozsvár, 1897. okt. 2. Székely Ferencz iskolafőnök és könyvtárnok

-- **Nyilatkozat.** Tekintetes Szerkesztő Ur! Becses lapja 9. száma Szerkesztői izenetében azt írja, hogy a sepsi-szentgyörgyi postáról névtelenül „egy szabadkőmives“ aláírással egy levelet kapott, melyre reflektált is. Mivel többen a nevezett levél írásával engem gyanúsítanak, legyen szives közre adni becses lapjában, azt a nyilatkozatomat, hogy nekem annak a levélnek írásában vagy iratásában semmi részem nincsen s arról nem is volt sehonnan semmi tudomásom. Sajnálom, hogy engem bárki is azzal gyanúsít, hogy én névtelen levelet irtam volna, vagy egyáltalán irogatnék, mert nekem, bármit is ha meg akarok mondani, van bátorságom nyiltan és nevem alatt megmondani, vagy megírni. Kiváló tisztelettel, a Tekintetes Szerkesztő urnak kész hive Csifó Salamon.*

EGYLETI ÉLET ÉS MUNKÁSSÁG.

Hajós János min. tanácsos ur öméltsága lelkes áldozatkésztséggel kezdette meg működését a D. F. Egyletben. Az éneklés általánosítása érdekében hirdett pályázatra újabbán 15koronát ajánlott föl. Az elnök ur megnyitó beszéde, valamint minden más ténykedése a mellett bizonyít, hogy egész erejét a Dávid F. Egyletnek fogja szentelni. Isten éltesse, hogy vezetése alatt tovább haladhasson a sok jóra hívott egylet.

Fekete Gábor kir. táblai elnök ur öméltságát a D. F. E. közgyűlése lelkes ovatióval társelnökké választottá f hó 23-án tartott közgyűlésén. Fekete Gábor már Marosvásárhelyt, mint az ottani D. F. E. elnöke páratlan buzgóságot fejtett ki az egylet érdekében. A közgyűlés látható örömmel ragadta meg az alkalmat, hogy az elnöki karba beiktassa. Oly derék három elnök vezetése alatt, a milyenek Ferencz Józsefné, Hajós János, Fekete Gábor, méltán várunk szép jövőt a D. F. Egyletnek.

Közgyűlési meghívó. A D. F. E. küllőgyházköri fiókegyletének 1897. november 15-én d. e. 10 órakor Deésfalván templomozással kapcsolatban közgyűlése lesz, melyre az egylet t tagjait, valamint az érdeklődőket e helyen is tisztelettel meghívja az elnökség.

Elhunyt egyleti tagok emlékezete. Ez alatt a cím alatt rovatot kívánunk nyitni és följegyezzük az emléket mindazoknak, a kik egyletünk tagjai voltak. Kérjük a fiók-egyletek elnökségét és a vidéki tagokat sziveskedjenek egy pár élettrajzi adatot beküldeni lapunk számára esetről-esetre.

Pályázatok. A Dávid Egylet a következő pályázatokat hirdeti: I. Minő eljárás követendő az egyházi énekek tanításánál ugy az iskolában, mint a gyülekezetben, hogy az éneklés az istentisztelet emelésére minél hathatósabb befolyással bírjon. **Jutalom 45 korona.** Határidő 1898. május 1-ső napja. II. Irandó tíz yári vasárnapi tanítás 12—16 éves unitárius ifjak számára. A tárgy megválasztása az író tetszésére van bízva. **Jutalom 25 korona.** Határidő ápril 1-ső napja. A pályázatnál jó figyelem fordítandó arra, hogy a pá-

* Ezt a nyilatkozatot kiadtuk, mivel Cs. S. úr kívánta, ámbár fölösleges volt, miután Hosszu Ferencz úr már magáénak vallotta a névtelen levelet és ezzel eloszlatta minden föltevés lehetőségét. Szerk.

lyamü a nyári tanításra kiadható és használható is legyen. III. Irandó ima gyermekek számára. Pályázhatnak papnövendékek és papjelöltek. A pályaművek márczius 1-ső napjáig adandók be. A pályadíj a theológusok önképző körében fog kiadni. Mindenik pályamü a Dávid Ferencz Egylet titkárához küldendő.

Női énekkar Kolozsvárt. A Dávid Ferencz Egylet női énekkara a következő kisasszonyokból alakult: Vaska Iluska, Lakatos Nina, Gombos Róza, Kántor Margit, Gyöngyösi Berta, Kisgyörgy Berta, Szigethi Margit, Göncz Jolán, Sándor Mariska, Péter Jolán, Suchi Póli, László Anna, Molnár Erzsi, Árkosi Vilma, Pákey Edith, Boros Ella, Abrudbányai Irén, Abrudbányai Ervin, Farkas Anna, Kriza Ilona, Sárdi Netti, Iszlai Etel, Benczédi Erzsi, Kilyéni Juliska, Czako Róza, Czako Ilus, Veres Ilona, Bodnár Erzsi, András Erzsi, Pálfi Juliska, Puskás Ilona, Puskás Mariska.

Két pohárköszöntő. A főgondnoki ebéden nagy hatást keltett főt. Ferencz József püspök ur pohárköszöntője Dr. Wlassich Gyula vall. és közköz ministerre; melyet szerkesztőnk indítványára távirati uton juttatott el a miniszterhez a főtanács. A minister úr a figyelmet megköszönte és ígérte, hogy továbbra is állandó rokonszenvvel fogja kíséni az unitárius egyház áldásos működését. A másik pohárköszöntő a D. F. Egylet női énekkarát illette s Hajos János elnök ur mondogta. Lelkes szavakban magasztalta a nők szerepét a vallásos és társadalmi életben s éltette Ferencz Józsefnét és Boros Györgynét, mint az énekkar megteremtőit

A D. F. F. perselyébe 1 frt 28 krt vettünk egy mulató társaságtól. Köszönettel fogadjuk nemcsak az összegért, hanem a megmutatott példáért is. A persely ilyen alkalommal mindig jusson eszébe a D. F. E. barátjainak.

Új választmányi tagok. A D. F. E. központi választmánya hat új taggal bővített meg a közgyűlésen. A nők közül: Dr. Engel Gáborné, Fangh Erzsi k a. Zsakó Istvánné; a férfiak közül: Arkosi Lajos, Dr. Gál Kelemen, Orbók Mór. Üdvözöljük mindnyájokat!

A D. F. Egylet udvarhelykörü fiókja okt. 14-én Szt-Mártonban szép sikerrel tartotta őszi rendes gyűlését. Nagy számmal vetek részt az egylet tagjai még a távolabbi községekből is s a mi igen buzditólag hatott, eljöttek a nők szép számmal. Közelebbi gyűléseinken a nép is részt vett, mintegy bizonyosságul, hogy megtaláltuk az utat az egylet nemes célja megvalósításához. Vonzott e gyűlésre a név varázsa is. Ugyanis f. egyletünk jelen gyűlést — mint Brassai-gyászünnepet — tartotta. A keblü ügyek kivételével, melyek ebéd után az iskolában tárgyalattak, ünnepélyes gyűlésünk a diszes új templomban folyt le. A szent-mártoni székegy daloskör Györfi István tanító vezetésével nyitotta meg ünnepélyünket, mely után Demeter Dénes karácsonfalvi lelkész tartott szép imát és ügyesen kidolgozott egyházi beszédet, alapul véve I. Sám. 3., 10 versét. Istentisztelet után elnök lelkesült beszéddel az ülést megnyitja, mely után Kisgyörgy Sándor olvasta fel emlékbeszédét s hodolt Brassai emlékének. Ezt követte Tarcsafalvi költő-barátunk, a ki Brassai halálára irt odáját adta elő megkapó melegséggel. Majd Derzsi József „Apróságok Brassai életéből“ czimen tartott hatalmas felolvasást. Végül pedig Gál József szavalt el sikerült előadásban Gárdonyi gyönyörű költői levelét Gyűlés és nagyközönség elismeréssel jutalmazta szereplő barátainkat s kifejezte óhajtasát, vajha az itt tartott emlékbeszéd és felolvasás nyilvánosságra is juthatna s nagyobb körben is bizonyoságot tehetnénk néhai nagynevű elnökünk iránt táplált érzelmeinkről s emlékének hódoló hálánkról. Templomból kijöve, jó hangulatban folyt közebén vettünk részt s ezt követőleg tárgyalattuk keblü ügyeinket a községi iskola termében. Örömmel hallottuk, hogy a

Jókai műveinek az ára egészben kifizettetett. És még nagyobb örömmel hangolt annak megtudása, hogy a tagok pontosan fizetnek s bár f. egyelőrtünknek 71 tagja van, egyetlen-egy frt hátrálék szerepel. Vajha mindig így lenne!

Az egylet pénztárába f. évi május 25-től szeptember 27-ig rendes tagsági díjat fizettek: Nemes József Kolozsvár 96-ra, Arkosi Lajos Kolozsvár 97-re, Buzás János H.-M.-Vásárhely 96—98-ra, Borbély György Zala-Egerszeg 97-re, Bedő Dániel, Dengyel János, Kolozsvár 97-re, Gothárd József Kolozsvár 96—97-re, Utó Dániel Kálnok 97-re, Nagy Béláné, Nagy Mihályné, Kleinhempel Sámuelné, Kleinhempel Adolfné Torda 95—96-ra, Pákei Lajos Kolozsvár 97-re, Csegezi László Bágyon 96—97-re, Máté Lajos Firtos-Váralja 96-ra, Kövendi Mihály Brassó 96-ra.

Előfizetői díjat fizettek: Dr. Weisz Miksa Kolozsvár 96—97-re, Weress József Hátszeg 97-re, Kálmán Mózes Uj-Székely 97-re, Gámán Dezső, Hirschfeld Sándor, Szász Domokos Kolozsvár 97-re, Nagy Károly A.-Gáld 97-re.

A maroskőri fiók-egylet pénztárába tagsági díjat fizettek: Nagy Benedek, Ny.-Szereda 96—97-re, Pap Sándor, Sz.-Háromság 96—97-re, Tóth Károly Ny.-Szt.-László 96-ra, Szabó Lajos Szabéd 96-ra, Fazakas Lajos Ny.-Szt.-Márton, Simó József, Harasztkerék és Bartalis József, Csikfalva 97-re.

A háromszéki f.-e. pénztárába tagsági díjat fizettek: Lőfi Áron, Kiss Sándor 97-re, Ungvári Lajos 96—97-re, Veress György, Zsigmond Áron, Albu József, Utó András, Pál Sándor, Kálnoki egyll.-köztség, Nagyajtai egyházköztség, Kriza Sándor, Péterfi Sándor id., Serester Sándor, Laborfalvi egyházköztség, József Lajos, Simó János, Gyöngyösi Dénes 97-re.

A kereszteri f.-e. pénztárába fizettek: Borbély Sámuel, Bedő Dénes, Raffaj Dániel Sz. Keresztur, Tarcsafalvi Izsák Kede, Gábor Albert Martonos, Unitárius egyházköztség Rava 97-re.

Az egylet perselyébe ajándékoztak: Dr. Brassai Sámuel-alap 6 frt, Hajós János 15 frt, Ferencz József püspök ur 2 frt, Ferencz Józsefné 1 frt, Gyulay László 2 frt, Dr. Nyiredi Gézané 1 frt. Fogadják e helyen is az egylet köszönését.

Kolozsvár, 1897. szept. 27-én.

Gálfi Lőrincz
pénztárnok

Szerkesztői izenetek. D. A. Szf. Paritas szép szó, de a testvériség még sebb. Szerintünk a lelkészi államségély 5%^o levonását a nyugdíjba indokolja az aipnövelése, de nagyon indokolja, hogy legalább ezen az uton részezüljenek azok is, a kik jövedelmük kimutatása után ahhoz nem juthatnának. Ez a segély valóban „Isten ingyen kegyelméből jött” méltó, hogy a kegyelem ajándéka osztassék meg. —

TARTALOM: November. Boros György. 169. l. — Dr. Brassai Sámuel emlékezete a Dávid Ferencz egyletben. Boros Gy. 170. l. — A Dávid Ferencz Egylet XII-ik közgyűlése. 173. l. — Elnöki megnyitó. Hajós János. 189. l. — A király. 196. l. — Népiskolai hitoktatás kérdéséhez. Simó János. 198. l. — Egyházi és iskolai mozgalmak: Dr. Brassai Sámuel. Uj gondnokok. November 15-én. A lelkész egyháztanácsosok. Az unitárrus lelkészkör. A tordai egyház. A vallás és közokt. minister. A főt. püspök úr. A köri gondnokok. Simó János. Ünnepegy. Sántha Károly. Dalkör. De Gerandó Attila. Az unitárius főgymnasium. A hittani intézet ifjusága. Nyilatkozat. 200. l. — **Egyleti élet és munkásság:** Hajós János. Fekete Gábor. Közgyűlési meghívó Elhunyt egyleti tagok emlékezete. Pályázatok, Női énekkar Kolozsvárt. Két pobárköszöntő. A D. F. E. perselyébe Uj választmányi tagok. A D. F. E. udvarhelykőri fiókja. Nyugtázás. Szerkesztői izenetek. 202. l. —

Nyomatot Gámán J. örökösénél Kolozsvárt. (Belkőzéputca 2.)